

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χριστ. Γ. Κωνσταντόπουλος, αρχιμ.: Το πνεύμα της Αναστάσεως του Κυρίου στη ζωή μας	147
Στ. Μπολέτης: Χριστός Ανέστη (ποίημα)	149
John Harrison: Ο άβολος ορισμός ενός «απίστου»	150
J. M. R. Delgado: Γνώση χωρίς φρόνηση;	152
Παν. Γ. Νικολόπουλος: Η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, γεγονός ελληνικόν και οικουμενικόν	155
π. Αντ. Ρωμαίος: Συνάντηση (ποίημα)	164
Μιχ. Μαραθεύτης: Το Κυπριακό Πρόβλημα και τα ανθρώπινα δικαιώματα (Β')	165
George Horton: Μαρτυρική πόλη! (ποίημα)	170
Πέτρος Χάρης: Εθνική και διεθνική λογοτεχνία	171
Από τους ι. Πατέρας της Εκκλησίας: Άγ. Γρηγόριος Θεολόγος: Εις το Άγιον Πάσχα	175
Από τη σοφία των προγόνων μας: Αισχύλος - Σωκράτης	176
Θέσεις και Προβληματισμοί: Υπερβολικές δαπάνες για την πρόσληψη δασκάλων του Ισλάμ - «Εισαγγελείς διαφθοράς» - Χωρίς προστασία ο μείζων ελληνισμός - Αντιρρησίες συνείδησης	178

«ὄν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος
ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. μα΄, 2)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΕΥΧΗ μας ή επιμέλεια της ανανέωσης του μηνύματος
«Ἀληθῶς Ἄνεστιν ὁ Κύριος».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

«ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστός ἐκ νεκρῶν
διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς
ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. σ', 4)

του Αρχιμ. Χριστοδούλου Γ. Κωνσταντοπούλου

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ ἀντικατοπτρισμὸς τῆς οὐράνιας βασιλείας μέσα στὰ λιμνάζοντα θολὰ νερὰ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὰ θεία δόγματα καὶ τὴ θεία λατρεία γιὰ τὸν ἀναστημένο Χριστό, εἶναι ἐκείνη ποὺ κυρίως πείθει τὸν κόσμο πὼς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνο λόγια καὶ ὁμορφες εἰκόνες, ἀλλὰ «ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου» ἀποδίδει τὴ μαρτυρία τῆς Ἀναστάσεως.

Τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς τῆς μέλλουσας αἰώνιας βασιλείας πρέπει νὰ καταυγάζει τὴ ζωὴ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἄν ἡ Ἐκκλησία

δὲν διαθέτει τέτοια μέλη, μοιάζει μὲ μουσεῖο μὲ ἀκατάλληπτες εἰκόνες καὶ φράσεις, ποὺ δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ τὶς ἐξηγήσει στὸν κόσμο τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρίας, ποὺ στὸ βάθος τοῦ περιμένει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ βασικὸς τρόπος ποὺ τὸ δόγμα κι ἡ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας μποροῦν νὰ ἐξαγγέλλουν τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ τρόπος τῶν ἔργων καὶ τῆς ζωῆς.

Μόνον ἡ γλῶσσα τῶν ἀποστολοπαράδοτων ἔργων μπορεῖ νὰ μιλήσει στὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου σήμερα. Καὶ ἐδῶ βρίσκεται ἡ μεγάλη εὐθύνη τῶν σημερινῶν χριστιανῶν ἀπέναντι στὴν ὑλοκρα-

τούμενη κοινωνία τῶν Σαδδουκαίων καὶ τῶν Ἑρωδιανῶν. Τὰ ἔργα ποὺ θὰ ἐπιτελοῦν οἱ θρησκευτικοὶ ὁμίλοι καὶ ἡ Ἐκκλησία γενικότερα, αὐτὰ μποροῦν νὰ μαρτυροῦν ἀσφαλῶς στὸν κόσμον τὴν ἀλήθεια τῆς Ἀναστάσεως. Μποροῦν νὰ ἀποκαλύπτουν στὸ σημερινὸ Νεοειδωλολάτρην τὸ ἀληθινὸ τῆς Πνεύμα. Ἡ ζωὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, κατ' ἄτομον καὶ ὡς σύνολο πιστῶν, εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, εἶναι ἡ συνέχιση τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ στὰ χρόνια μας.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ χειμάζεται σήμερα. Δὲν χειμάζεται ὅμως ἀπλὰ ἀπὸ τὶς γενικότερες ἐγκοσμιοκρατικὲς τάσεις τῶν καιρῶν μας, γιὰ τὶς ὁποῖες καὶ ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ δηλώσει τὴν ἀνευθυνότητά της. Χειμάζεται κυρίως στὸ πέλαγος μίας ἐσωτερικῆς ἀδιαφορίας, ἐνδὸς θρησκευτικοῦ βερμπαλισμοῦ, μίας ὑλοφροσύνης ποὺ σκεπάζεται ἀπὸ τὶς πνευματικὰ ἀρωματισμένες ἐκφράσεις τῆς θρησκευτικῆς παράδοσης. Χειμάζεται ἀπὸ ἓνα εἶδος κατ' ἐπάγγελμα χριστιανισμοῦ, ποὺ δὲν δίνει στὸν κόσμον τὸ Ἀναστάσιμο φῶς σὲ ἔργα καὶ σὲ ζωὴ χριστιανικὴ, ἀλλὰ ἀντίθετα παίρνει καὶ ὑλικὲς ἀντιπαροχὲς ἀπ'

τὸν κόσμον.

Ὁ Χριστὸς μας οὔτε εἰς μάτην ἀπέθανε, οὔτε εἰς μάτην ἀναστήθηκε. Αὐτὸ ἐξαγγέλλει στοὺς πιστοὺς τῆς κάθε χρόνου ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία μὲ τὴν Ἀνάστασιν.

Ὁ Ἀναστάς Κύριος εἶναι ἡ ὑπέρτατη ἀξία, ἡ ὁποία πρέπει νὰ διαμορφώνει τὴν ζωὴ μας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι τό λάβαρο καὶ ἡ σημαία τῆς Ἐκκλησίας, κάτω ἀπ' τὴς πτυχὲς τῆς ὁποίας πρέπει συνεχῶς, ὡς μέλη της, ν' ἀγωνιζόμαστε. «Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡς περ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ', 4).

Θαφτήκαμε, λοιπόν, μαζί μ' Αὐτὸν μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα, τὸ ὁποῖο μᾶς ἔκανε συγκοινωνοὺς τοῦ θανάτου Του, μὲ ἀποτελεσματικὰ, ὅπως ἀκριβῶς ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ τὴν ἐνδοξὴ δύναμιν τοῦ Πατρὸς, ἔτσι καὶ ἡμεῖς νὰ ἀναστηθοῦμε σὲ νέα ἐνάρετη καὶ ἅγια ζωὴ καὶ νὰ συμμορφώσουμε τὴ διαγωγὴ μας σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Χριστὸς Ἀνέστη.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Τοῦ Χριστοῦ τὰ τάγματα ἐστρατοπέδευσαν ἐδῶ.
Ὅψεις
ἡλίων,
ἀστρῶν,
ἀστραπῶν.
Πανέμορφα παιδιά. φοροῦν λευκοὺς χιτῶνες.
Οἱ σαλπικταὶ σαλπίζουν καὶ ξυπνᾷ Νέα Ζωή
σ' ἀπέραντους εἰρηνικοὺς ἐλαιῶνες.

Φρουροὶ τῆς Νέας Αὐγῆς
ἄτρομοι,
μ' ἄτρωτες καρδιές.
Δέν εἶναι πλάσματ' ἀστρικά, χιμαιρικά δέν εἶναι.
Ψυχές τῆς Γῆς,
παιδιά τῆς Μέρας τοῦ Φωτός, χαριτωμένα,
Γενναῖοι τῶν ταγμάτων τοῦ Χριστοῦ:
Γνώρισαν μάχες,
φόβους,
πόνους,
εἶδαν θανάτους
κι' ὀδεύουν τώρα σέ καινούργια πεπρωμένα.

Ἐδῶ τοῦ μόχτου ὁ ἐργάτης,
ὁ ζευγᾶς,
ὁ φοιτητής
κι' ὁ μαθητής τῶν δέκα χρόνων
λάμπουν,
ἀστράφτουν,
ἥρωες τῆς χαρᾶς,
σὶς πεντακάθαρες στολές τῶν ἄσπρων τῶν χιτῶνων...

Κι' ἀντιλαλοῦν καμπάνες.
Τραγουδοῦν
Χριστὸς Ἀνέστη.
Στὶς ἐνωμένες κῶρες τοῦ Θεοῦ
Χριστὸς Ἀνέστη.
Στὶς ἐνωμένες κῶρες τοῦ Θεοῦ
Χριστὸς Ἀνέστη.
Ἀληθῶς
Ἀνέστη.

Στ. Μπολέτισης

Ο ΑΒΟΛΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ «ΑΠΙΣΤΟΥ»...

Το περιστατικό συνέβη στο Λονδίνο.

Τον περασμένο μήνα παρακολούθησα την ετήσια συνέλευση για τη διατήρηση / ανανέωση της αδείας μου στην ασφάλεια υπηρεσίας των φυλακών.

Έγιναν παρουσιάσεις για τις τρεις θρησκείες, τη Ρωμαιοκαθολική, την Προτεσταντική και τη Μουσουλμανική, από τρεις ομιλητές, οι οποίοι εξήγησαν τις πεποιθήσεις τους.

Ενδιαφέρθηκα ιδιαίτερα σε ό,τι ο Ισλαμιστής Ιμάμης είχε να πει σχετικά με τις βάσεις του Ισλάμ, μαζί με την παρουσίαση βίντεο.

Μετά τις παρουσιάσεις, ήλθε η ώρα των ερωτήσεων. Απευθύνθηκα προς τον Ιμάμη και τον ρώτησα: «Διορθώστε με, αν κάνω λάθος, αλλά καταλαβαίνω ότι οι περισσότεροι ιμάμηδες και κληρικοί του Ισλάμ έχουν δηλώσει έναν ιερό πόλεμο εναντίον των απί-

στων του κόσμου και ότι με τη δολοφονία ενός άπιστου (η οποία είναι μία εντολή προς όλους τους Μουσουλμάνους) έχουν εξασφαλίσει την πρόκρισή τους στον Παράδεισο. Αν αυτή είναι η περίπτωση, μπορείτε να μου δώσετε τον ορισμό του άπιστου;».

Δεν υπήρξε διαφωνία με τη δήλωσή μου και, χωρίς δισταγμό, μου απάντησε: «Αυτοί που δεν πιστεύουν!».

Του ανταπάντησα: «Επιτρέψτε μου λοιπόν για να σιγουρευτώ, ότι σωστά αντιλήφθηκα την απάντησή σας: Όλοι οι οπαδοί του Αλλάχ έχουν εντολή να σκοτώσουν όλους όσους δεν είναι οπαδοί του Αλλάχ, ώστε να μπορέσουν να έχουν μία θέση στον Παράδεισο. Είναι σωστό αυτό;».

Η έκφραση στο πρόσωπο του Ιμάμη άλλαξε από αυτήν της εξουσίας με εκείνη ενός μικρού αγοριού, που μόλις πιά-

στηκε με το χέρι του στο κουτί με τα μπισκότα.

Ντροπαλά απάντησε: «Ναι».

Στη συνέχεια δήλωσα: «Λοιπόν, έχω ένα πραγματικό πρόβλημα, προσπαθώντας να φανταστώ τον Πάπα Βενέδικτο να διατάζει όλους τους Καθολικούς ν' αρχίσουν να σκοτώνουν Μουσουλμάνους ή τον Αρχιεπίσκοπο του Καντέρμπουρι, να παροτρύνει όλους τους Προτεστάντες να κάνουν το ίδιο, προκειμένου να τους εξασφαλίσουν μία θέση στον Παράδεισο!».

Ο Ιμάμης ήταν άφωνος!

Και συνέχισα: «Έχω επίσης ένα πρόβλημα με το να είμαι "φίλος" σας, όταν εσείς και οι κληρικοί αδελφοί σας λέτε στους οπαδούς σας να με σκοτώσουν! Επιτρέψτε μου να σας θέσω ένα ερώτημα. Θα διαλέγατε τον Αλλάχ σας, που σας λέει να με σκοτώσετε για να μπορέσετε να πάτε στον Παράδεισο ή τον Ιησού μου, που μου λέει να σας αγαπώ γιατί θα με πάρει στον Παράδεισο και θέλει να είστε και εσείς μαζί μου;».

Θα μπορούσατε να είχατε ακούσει μία καρφίτσα που πέφτει, καθώς ο Ιμάμης έμεινε άφωνος.

Περιπό να πούμε ότι οι διοργανωτές του σεμιναρίου της «Διαφοροποιήσεως» δεν ήταν ευχαριστημένοι με τον τρόπο που αποκαλύφθηκε η αλήθεια και το πιστεύω των μουσουλμάνων.

Μέσα σε είκοσι χρόνια, θα υπάρχουν αρκετοί μουσουλμάνοι ψηφοφόροι στο Ηνωμένο Βασίλειο για να εκλέξουν μία κυβέρνηση της αρεσκείας τους, που θα είναι συμβατή με το νόμο της Σαρίας.

Ο καθένας στον ΚΟΣΜΟ πρέπει και απαιτείται να το διαβάσει, αλλά με την τρέχουσα πολιτική παράλυση, το ανεκτικό σύστημα της δικαιοσύνης, τα φιλελεύθερα μέσα ενημέρωσης και με την επικρατούσα «τρελή πολιτική ορθότητα», δεν υπάρχει περίπτωση αυτό το κείμενο να γίνει ευρέως γνωστό.

*John Harrison - MBE. MIDSc
(βλ. περ. «Η Δράση», Απρίλιος, τ. 508)*

ΓΝΩΣΗ ΧΩΡΙΣ ΦΡΟΝΗΣΗ;

Εκείνο, που αποτελεί νέο στοιχείο σχετικά με το γεγονός της εμφανίσεως του ανθρώπου, είναι το ότι με τον άνθρωπο ήρθε στον κόσμο η νοημοσύνη, η οποία του προσφέρει τη δύναμη ν' ασκεί επίδραση επί της φύσεως και, να τιθασέυει για όφελός του τη λειτουργία των φυσικών νόμων.

Ο άνθρωπος ενθουσιάστηκε τόσο, ώστε να ξεχάσει την απαραίτητη ισορροπία που πρέπει, με κάθε θυσία, να διατηρεί μεταξύ της δυνάμεως και της φρονήσεως. Εδώ, ίσως, είναι ο σοβαρότερος κίνδυνος, που μας παραμονεύει, ο κίνδυνος από την καθυστέρηση μεταξύ προόδου και φρονήσεως. Το φαινόμενο τούτο εκδηλώνεται στην εποχή μας με την υπερβολική συγκέντρωση δυνάμεως στα χέρια των λιγότερο συνετών ανθρώπων.

Μεταξύ άλλων αντι-αληθειών, θα ήθελα να μιλήσω κατ' αρχήν για την αντι-αλήθεια ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι. Τούτο είναι, απλούστατα, λάθος. Τα ανθρώπινα όντα δεν γεννιούνται ίσα κι αυτό μας το λέει και το επαληθεύει όλη η σύγχρονη βιολογία. Γεννιούνται με ένα γενετικό φορτίο, με ένα πρόγραμμα, που είναι εντελώς δικό τους.

Υπάρχει όμως και ένα άλλο σόφισμα: Οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι. Λάθος. Οι άνθρωποι γεννιούνται

σκλάβοι των ενστίκτων τους και του εξωτερικού περιβάλλοντος. Θέλω σχετικά να μιλήσω εδώ για το πολιτισμικό περιβάλλον.

Αν θέλετε βιολογικές στατιστικές, σας λέω, με επιστημονική ακρίβεια, ότι στον άνθρωπο, ο ιππόκαμπος ή υπόκαμπος (ή το αμμώνειον κέρας), που βρίσκεται σε κάποιο σημείο του μέσου εγκεφάλου, δεν έχει, κατά την ημέρα της γεννήσεως, παρά το 10% των νευρώνων που υπάρχουν στην κατάσταση της κανονικής λειτουργίας του. Το κινητικό κέντρο, που καταλαμβάνει το ένα τρίτο σχεδόν του εγκεφάλου, δεν φθάνει στην πλήρη ανάπτυξή του παρά στο δεύτερο έτος περίπου.

Προκύπτει αναμφίβολα ότι το παιδί απορροφάει, μαζί με το γάλα της μάνας του, και όλες τις ιδέες της φυλής και, όπως εξαρτάται πολύ από το περιβάλλον του για την τροφή και την επιβίωσή του, εξαρτάται από αυτό το περιβάλλον, επίσης, και για τη διάρθρωση και το περιεχόμενο της σκέψεώς του.

Αυτή είναι η πραγματικότητα. Ας την προσέξουμε, ας τη σπουδαιολογήσουμε όλοι οι γονείς: Τα τέκνα του ανθρώπου, τα παιδιά στην κούνια, δεν είναι ελεύθερα. Έχουν παραδοθεί στο εξωτερικό περιβάλλον με τα πόδια και τα χέρια δεμένα.

Τι πρέπει να συμπεράνουμε από αυτές τις διαπιστώσεις; Το συμπέρασμά μας είναι ότι στους ενηλίκους ανήκει το χρέος να εκλέγουν το πλαίσιο της ιδεολογικής, της συγκινησιακής και πρακτικής καταστάσεως για τα μικρά παιδιά τους. Εμείς, λοιπόν είμαστε υπεύθυνοι γι' αυτή την εκλογή. Πρόκειται για μια φοβερή ευθύνη που μας βαρύνει, αφού καλούμαστε να εκλέγουμε το είδος του ανθρώπου, άνδρα ή γυναίκας, που ευχόμαστε να είναι το παιδί μας: να είναι ευπειθής ή επαναστάτης, πρωτότυπος ή πάντοτε συμμορφούμενος στους άλλους. Σε μας ανήκει ο ρόλος της εκλογής. Και δεν ωφελεί σε τίποτε να λέμε «Εγώ προτιμώ να σέβομαι την προσωπικότητα του παιδιού», γιατί τούτο σημαίνει ότι δεν του προσφέρετε τίποτε και το παιδί δεν μαθαίνει τίποτε, όταν εσείς δεν του μαθαίνετε τίποτε. Αν δεν μάθετε στο παιδί σας να μιλάει, αυτό δεν πρόκειται να μιλάει. Σε σας ανήκει η ευθύνη, αν μιλάει καλά ή άσχημα. Και το ίδιο ισχύει και για τη δομή της σκέψεώς του. Στο σημείο αυτό γνωρίζουμε σήμερα ότι κάθε πληροφορία που λαμβάνεται, αφήνει ένα υλικό ίχνος στα βάθη του εγκεφάλου. Αυτή π.χ. η άποψη, που ισχύει εδώ και πολλά χρόνια και την οποία διατυπώνω τώρα σε σας, όσο άυλη και αν σας φαίνεται, τώρα που την αντιλαμβάνεστε, δημιουργεί αυτή μάλιστα τη στιγμή, μια σειρά ηλεκτρικών κυμάτων, τα οποία διαχέονται στον εγκέφαλό σας και προκαλούν εκεί σταθερές χημικές

μεταβολές.

Ο κόσμος που ετοιμάζουμε να κληροδοτήσουμε στα παιδιά μας δεν είναι μόνο ένας υλικός κόσμος με μηχανές, κατοικίες κ.λπ., αλλά ακόμη, και κυρίως, ένας πνευματικός κόσμος, δημιουργημένος από όλες τις ιδέες μας και όλα τα σύμβολα μας, τον οποίο, για όλους τους λόγους που αναφέραμε παραπάνω, έχουμε ως αποστολή να μεταβιβάσουμε στα παιδιά μας εκλέγοντας τον τύπο του άνδρα ή της γυναίκας που ευχόμαστε να γίνουν αυτά. Να γίνουν άνθρωποι ανεξάρτητοι και ικανοί να σκέπτονται μόνοι τους, να χειρίζονται τα πλαίσια σκέψεων και πράξεων που τους προτείνονται και να τα χρησιμοποιούν για να καθορίσουν τη δική τους θέση: για μια πρωτότυπη κατεύθυνση ή, αντίθετα, για να είναι άνθρωποι συμμορφούμενοι απόλυτα με τις σκέψεις και καταστάσεις άλλων... Εμείς είμαστε εκείνοι που εκλέγουμε τον τύπο του παιδιού που επιθυμούμε να γίνει: ακριβέστερα, τον τύπο ενηλίκου που ευχόμαστε να διαγράφεται μέσα στο παιδί. Τονίζουμε ακόμη μια φορά: την εκλογή αυτή το παιδί δεν μπορεί να την κάνει μόνο του, το δικαίωμα και η απόφαση ανήκουν σε μας.

Χωρίς καμιά πληροφόρηση τίποτε δεν αναπτύσσεται, ούτε η νοημοσύνη ούτε ο χαρακτήρας. Σ' αυτό το σημείο έχουμε πλέον επιστημονικά δεδομένα. Το πόρισμα από την προηγούμενη πρόταση μπορεί να είναι το εξής: Ο σκοπός της αγωγής δεν είναι να απο-

καλύψουμε τις λανθάνουσες διανοητικές ικανότητες, γιατί δεν αποκαλύπτει κανείς κάτι που δεν υπάρχει. Σκοπός της αγωγής είναι να δημιουργήσει αυτές τις ικανότητες, να τις γεννήσει. Τα σύμβολα, που μεταβιβάζονται από το εξωτερικό περιβάλλον, θα ενταχθούν, με τη γνωστή σήμερα φυσική διαδικασία, στο εσωτερικό του εγκεφάλου με τη μορφή μεταβολών στη δομή των ατόμων των νευρώνων.

Η ελευθερία είναι μια από τις ευγενέστερες κατακτήσεις του ανθρώπου. Ταυτίζεται με τη συνείδηση και είναι μια διανοητική και συναισθηματική πειθαρχία που μας κάνει ικανούς να χειριζόμαστε την πληροφόρηση και να κάνουμε μια φωτεινή και στοχαστική εκλογή μεταξύ δύο ή περισσότερων δυνατοτήτων που ανοίγονται μπροστά μας.

Υπάρχουν συναρπαστικά συναισθήματα, που κάνουν τα παιδιά ή τους ενήλικους, το ίδιο είναι, να ονειρεύονται και έπειτα να σκέπτονται. Κάτι παρόμοιο, όπως: «Ελευθερώσου, μην καταστρέφεις». Γιατί οι νέοι τη λέξη «ελευθερία» την έχουν πάντοτε στο στόμα τους και, γι' αυτούς, ελευθερώνομαι σημαίνει καταστρέφω την καθιερωμένη τάξη. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν ελευθερώνεται κανείς καταστρέφοντας αυτό που υπάρχει, αντίθετα καταπιέζεται εσωτερικά. Για να ελευθερωθείς, πρέπει να χτίσεις. Να χτίζεις το νέο, ξεκινώντας από το παλιό, αυτό είναι το δύσκολο...

Για να είναι ελεύθερος κανείς, πρέ-

πει να ελευθερωθεί από την άγνοια κι από τα πάθη του. Η ελευθερία δεν είναι ένα αναίτιο δώρο της φύσης. Το να είναι κανείς ελεύθερος, μαθαίνεται. Τούτο είναι πολύ σημαντικό. Δεν υπάρχει πεπρωμένο που ορίζει, όταν η λογική διευθύνει. Η λογική, όμως, επίσης μαθαίνεται, δημιουργείται. Μαθαίνουμε για να οδηγούμε καλά το πνεύμα μας. Πληροφορούμαστε, μορφωνόμαστε... «Δεδομένου ότι ο πόλεμος αρχίζει μέσα στο πνεύμα των ανθρώπων, είναι ανάγκη μέσα σ' αυτό το πνεύμα των ανθρώπων να οικοδομηθεί η υπεράσπιση της ειρήνης».

Ο μηχανισμός της ευτυχίας αναπτύσσεται μέσα από τη συνάντηση δύο δρόμων που κόβονται σε διάφορα στάδια: του δρόμου για την ατομική ευτυχία και του δρόμου της φροντίδας για το κοινωνικό συμφέρον. Η ευτυχία δεν βρίσκεται στον πλούτο, η ευτυχία δεν βρίσκεται στη δύναμη. Η ευτυχία βρίσκεται στη συναισθηματική ερμηνεία που δίνουμε στην πραγματικότητα που μας περιβάλλει. Νομίζω ότι με τον ίδιο τρόπο, με τον οποίο παίρνουμε το παιδί από το χέρι για να μάθουμε να βαδίζει, μπορούμε επίσης να του μάθουμε να είναι ευτυχισμένο. Κι αφού, μια φορά, θα του το έχουμε μάθει, θα βρίσκει ύστερα την ευτυχία του με μια καλύτερη ένταξη στην κοινωνία και δεν θα βλέπει στον κόσμο παρά αγάπη και φιλία.

J. M. R. Delgado

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ

τοῦ Παναγιώτου Γ. Νικολοπούλου,
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν,
Διευθυντοῦ τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης ἑ. τ.

Καθῆκον ἱερὸν ἐπιτελοῦμεν ἔναντι ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐστάθησαν γενναῖοι ὑπερασπισταὶ Πόλεως ἱερᾶς καὶ μεγάλης. Χρέος δικαιοσύνης μᾶς ἐπιβάλλει τὴν ἀνάμνησιν τῆς θυσίας ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὡς ἡγέται ἐπρωτοστάτησαν, ὡς ἀνώνυμος λαὸς ἠκολούθησαν, ἀγωνιζόμενοι ὑπερασπίζοντες τείχη, Πόλιν, ἱερά, ἰδέας, παραδόσεις καθὼς καὶ οἰκεῖους, φίλους, γέροντας, ἀσθενεῖς, τέκνα.

Διότι εἶχαν ἀποφασίσει νὰ ἀγωνισθοῦν. Ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον καὶ τὸν μεγαδούκα Λουκᾶν Νοταρᾶν καὶ τοὺς ἀξιωματοῦχους καὶ τοὺς ξένους συναγωνιστάς ἕως τὸν ταπεινότερον λαϊκόν, κληρικὸν καὶ μοναχόν.

Ἡ πρόκλησις τοῦ Μωάμεθ ἐφαίνετο λογικὴ. Ἀποστέλλει ὁ σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β΄ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα, τὸν Παλαιολόγον, μήνυμα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν Πόλιν. Νεώτατος τὴν ἡλικίαν ὁ σουλτάνος, ἱκανώτατος εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὴν διοίκησιν, πείσμων καὶ φιλόδοξος, πεπαιδευμένος ἐπὶ πλεόν, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἡρεμήσῃ ὅσον βλέπει τὴν Πόλιν Χριστιανικὴν... «Ἐὰν μὲν θέλῃς», λέγει εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, «νὰ ἀναχωρήσῃς εἰρηνικῶς ἀπὸ τὴν Πόλιν, σοῦ δίδω τὴν Πελοπόννησον, εἰς τοὺς ἀδελφούς σου ἄλλας ἐπαρχίας καὶ θὰ εἴμεθα φίλοι. Ἐὰν ὀχι, θὰ εἰσελθῶ μετὰ πόλεμον, θὰ σφάξω τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐσέ, θὰ αἰχμαλωτίσω ὅλον τὸν λαόν. Δι' ἐμέ ἡ Πόλις ἀρκεῖ κενή» (Δούκας). Καὶ ἐπαναλαμβάνει ἐμφαντικώτερον εἰς τὸν Κωνσταντῖνον... «Θέλεις νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν Πόλιν καὶ νὰ ἀπέλθῃς, ὅπου θέλεις,

μετὰ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰ ὑπάρχοντά των ἢ θέλεις νὰ ἀντισταθῇς ὅποτε θὰ χάσῃς μαζί μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ πάντα, σὺ καὶ οἱ δικοί σου, ὁ δὲ λαὸς αἰχμάλωτος θὰ διασπαρῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς; (Δούκας).

Πράγματι ἡ πρόκλησις τοῦ σουλτάνου ἦταν λογικὴ. Διὰ τὰ μέτρα του. Ὅμως ὄχι καὶ διὰ τὸ ὕψος τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῶν πολιορκουμένων εἰς τὴν Πόλιν. Διὰ τοῦτο ἡ ἀπάντησις των εἶναι ἀρνητικὴ. Ἀνθίστανται εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ διασώσουν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ τὰ ὑπάρχοντά των καὶ νὰ διασφαλίσουν μόνον τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Συγκλήτου εἶναι σαφής... «Τὸ δὲ τὴν Πόλιν σοι δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστίν οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν» (Δούκας).

Εἰς τὴν φιλόζωνον πρόκλησιν τοῦ Μωάμεθ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπαντᾷ μετὰ μίαν ἄλλην πρόκλησιν, τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χρέους.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου διακόπτεται ὁ διάλογος καὶ ἐπαναρχίζει ὁ πόλεμος. Ἐπὶ ἑβδομάδες, ἀπὸ τὴν 6ην Ἀπριλίου ἰδιαίτερως, πέριξ τῶν τειχῶν συνάπτεται λυσσώδης ἀγών.

Ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄ ὁρέγεται τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ δὲν τοῦ ἀρκοῦν αἱ μέχρι τοῦδε κατακτήσεις. Ὁρέγεται τὴν Πόλιν «μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον, βασιλειον τῶν πάλαι Ρωμαίων», ἡ ὁποία ἔφθασεν εἰς τὸ ἀκρότατον εὐδαιμονίας καὶ τύχης καὶ δόξης, ἡ ὁποία ἐγίνε κεφαλὴ

όλης τῆς οἰκουμένης. Ἐπιθυμεῖ τὴν Πόλιν, διότι τὸ κλέος τῆς τῷ οἰκουμένικόν θὰ προσδώσῃ εἰς τὸν κατακτητὴν ἐπίσης ἀνάλογον κλέος. Ἀκόμη διότι ἡ κατοχὴ τῆς Πόλεως θὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν διὰ περαιτέρω κατακτήσεις.

Ἀλλὰ διὰ τὸν σουλτάνον ἡ Πόλις δὲν ἔχει μόνον δόξαν, κλέος, ἱστορίαν. Ἔχει πλοῦτον, πολὺν καὶ παντοδαπὸν, ἔχει ἄνδρας ἀγαθοὺς, γυναῖκας πλείστας καὶ καλλίστας, νέας καὶ ὥραιότατας καὶ εὐγενεῖς, καὶ παῖδας πλείστους καὶ καλλίστους, καὶ ναοὺς καὶ δημόσια οἰκήματα καὶ οἰκίας λαμπράς καὶ κήπους. Ὅλα αὐτὰ ὁ Μωάμεθ τὰ ὀρέγεται καὶ συγχρόνως τὰ παρακωρεῖ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ τὴν Πόλιν. Τὰ προσφέρει εἰς διαρπαγὴν καὶ λείαν. Ὅσοι ἐπιβιώσουν θὰ αἰχμαλωτίσουν, θὰ διαρπάξουν, θὰ ἀποκτήσουν τὰ τῆς Πόλεως. Ὅσοι πάλιν σκοτωθοῦν δηλώνει ὅτι, σύμφωνα μὲ τὸ Κοράνιον, ὁλθώσωμοι θὰ συμφάγουν μὲ τὸν προφήτην Μωάμεθ, καὶ θὰ συμπιούν καὶ θὰ ἀναπαυθοῦν μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ὥραιων καὶ παρθένων εἰς τὸν παράδεισον (Κριτόβουλος).

Δὲν ἔρχεται ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄ κήρυξ Διερὸν πολέμου διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν Πόλιν καὶ νὰ τὴν μεταβάλῃ εἰς προπύργιον τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας. Δὲν εἶναι ὁ θρησκευτικὸς πολέμαρχος. Δὲν ἔρχεται ἀκόμη διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ κάποιον διεκδικητὴν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, κάποιον φυγάδα. Δὲν ἀκολουθεῖ τὰ στρατεύματά του κάποιοι Ἰσαάκιος Κομνηνός, ὅπως τοὺς Φράγκους σταυροφόρους τὸ 1204... Ὡμῶς, ὡμότατα θέλει τὴν Πόλιν διὰ νὰ τοποθετήσῃ τὸ διαμάντι τῆς εἰς τὸ σουλτανικόν του τουρμπάνι. Χωρὶς προσχήματα.

Ἡ Πόλις λοιπὸν ἦτο ἔπαθλον διαρπαγῆς καὶ ἀκολασίας καὶ αἰχμαλωσίας διὰ τὸν σουλτάνον.

Ὅμως τί εἶναι ἡ Πόλις διὰ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς κατοίκους τῆς; Εἶναι ἡ Πόλις τὴν ὁποίαν ἀντὶγειρεν ὁ τρισμακάριστος καὶ μέγας βασιλεὺς Κων-

σταντῖνος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀφιέρωσε εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν. Καὶ ἔκτοτε ἡ Πόλις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ἀπέβη καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν, ἐλπίς καὶ χαρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, τὸ καύχημα τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι ἡ πόλις ὅπου προσκυνεῖται ἡ Ἁγία Τριάς, δοξολογεῖται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπου οἱ ἄγγελοι ἀκούονται νὰ ὑμνοῦν τὸ θεῖον καὶ τὴν θεῖαν Γέννησιν.

Ἐπομένως δὲν εἶναι τὰ κτίσματα, οἱ ἄνθρωποι, ὁ τόπος μόνον τοῦ Κωνσταντίνου ἡ Πόλις. Εἶναι πόλις ἅγια διὰ τὸν Παλαιολόγον.

Περὶ αὐτὴν τὴν πόλιν μὲ τὰς διαφόρους δι' αὐτὴν ἀπόψεις τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς καὶ τοῦ ἐπιδρομέως ἐκτυλίσσεται ἡ ἱστορικὴ πρᾶξις τοῦ τέλους τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Σύμφωνα μὲ τὸ Σλαβικὸν Χρονικόν, τοῦ ὁποῖου αἱ πληροφορίες φαίνονται ἀληθεῖς, μεταξὺ τῶν συμβούλων τοῦ αὐτοκράτορος ὑπῆρξαν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι τὸν συνεβούλευον νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀργανώσῃ καλύτερα μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐξυπνοῦσε καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη. Ὅμως ὁ Κωνσταντῖνος ἤρεμος καὶ σταθερὸς ἠρνήθη νὰ τοὺς ἀκούσῃ. Ἐφοβεῖτο ὅτι ἐὰν ἐγκατέλειπε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ ἄμυνα θὰ παρέλυνεν. Ἐδήλωνεν ὅτι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ καθῇ ἡ Πόλις, θὰ ἐχάνετο καὶ αὐτὸς μαζί τῆς.

Ἡἰδίᾳ πρότασις, ἐντονώτερον ἤτώρα, ὑπεβλήθη εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῆς Ἀλώσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο τόσο κουρασμένος, ὥστε τὴν ὥραν τῆς ἀκροάσεως ἐλιποθύμησεν. Ὅταν συνήλθεν, ἐδήλωνε καὶ πάλιν ὅτι δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν λαόν του. Θὰ ἀπέθνησκε μαζί του. Αὐτὸ τὸ ὑπόδειγμα τῆς θυσίας καὶ τοῦ θάρρους, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρέους τοῦ ἠγέτου, θὰ ἐπιβιώσῃ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ

τὴν ἀναλαμπὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν ἄλλον ἡγέτην τοῦ Γένους, τὸν Γρηγόριον τὸν Ε΄.

Ὁ Κωνσταντῖνος σὼφρων μὲν καὶ μέτριος, φρόνιμος καὶ ἐνάρτεος, συνετὸς καὶ πεπαιδευμένος, καθόλου κατώτερος τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων, ὅξυς νὰ βλέπῃ τί πρέπει νὰ πράξῃ, ρήτωρ πρακτικὸς καὶ προφητικὸς, ἐπέλεξε καὶ νὰ πράξῃ καὶ νὰ πάθῃ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ὑπηκόων του.

Εὐρέθη βασιλεὺς πόλεως μὲ δόξαν. Πόλεως ἡ ὁποία ὑπερεῖχε τῶν ἄλλων, ὅσον ὁ ἑναστρος οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν... «Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει ἀντίστοιχον λόγον ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἔχει», κατὰ τὸν Ἰωσὴφ Βρυέννιον, «ὁ οὐρανὸς ἐν κόσμῳ, ὁ ἥλιος ἐν οὐρανῷ, ὁ παράδεισος ἐν τῇ γῇ, ἡ μητρόπολις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἡ ἀκρόπολις ἐν τῇ πόλει, ὁ λιμὴν ἐν τῷ πελάγει, τὸ διδασκαλεῖον ἐν τῇ πολιτείᾳ, τὸ θέατρον εἰς τὰς πανηγύρεις, ἡ ἁρμονία εἰς τὰ μέλη, ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ σῶμα. Εἶναι πόλις ἁγία καὶ μητρόπολις πιστή, νέα Ρώμη καὶ νέα Ἰερουσαλήμ».

Οἱ διαστάσεις τῶν δύο ἀντιμαχομένων εἶναι ἔκδηλοι. Χρέος καὶ ἰδανικὰ ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, τῶν Ἑλλήνων, φιλόζωος καὶ σαρκολατρικὴ ἀντιληψίς ἀπὸ τὴν ἄλλην, τῶν Τούρκων. Ἀκόμη καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν νίκης οἱ Ἕλληνες ἠθικὴν ἀπόλαυσιν ἐπιδίδουν... «Ἐλπίζω εἰς Θεόν», εὐχεται ὁ Κωνσταντῖνος, «ὥς λυτρωθῆμεν ἡμεῖς τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ δικαίας ἀπειλῆς. Δεύτερον δὲ καὶ ὁ στέφανος ὁ ἀδαμάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναποκείται ὑμῖν καὶ μνήμη αἰώνιος καὶ ἄξιος ἐν τῷ κόσμῳ ἔσεται» (Σφραντζῆς).

Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶναι ὑπεύθυνος μόνον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν μιᾶς πόλεως. Ἐν τέλει ποία εἶναι αὐτὴ ἡ πόλις, αὐτὴ ἡ βασιλεία, τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζει; Μόλις ἐβδομῆντα χιλιάδες κάτοικοι τὴν ἀπαρτίζουν. Καὶ πολεμιστὰι ἐλάχιστοι, καὶ πλοῖα ἀνύπαρκτα, καὶ τροφαὶ ὀλίγαι. Καὶ βοήθεια οὐδαμῶθεν ἢ

σχεδόν.

Καὶ ὅμως ὁ Κωνσταντῖνος ἀποφασίζει νὰ ἀντισταθῇ. Συλλέγει τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις του, ἀναπτύσσει τὴν δραστηριότητα τὴν διπλωματικὴν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπραξεν, ὅτι ἡμποροῦσε. Εἶχε στείλει πρέσβεις εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1452 διὰ νὰ παρακαλέσουν δι' ἐπείγουσαν βοήθειαν. Ἡ ἀνταπόκρισις ὑπῆρξε πενικρὴ. Νέα πρεσβεῖα στέλλεται εἰς τὴν Βενετίαν. Ἡ Σύγκλητος ἀπαντᾷ τὴν 16ην Νοεμβρίου ὅτι λυπεῖται διὰ τὰ γεγονότα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὅτι, ἐὰν ὁ Πάπας καὶ ἄλλαι δυνάμεις προκηρύξουν Σταυροφορίαν, ἡ Βενετία θὰ συνδράμῃ... Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε΄ προθυμοποιεῖται νὰ βοηθήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις πρὶν βεβαιωθῇ ὅτι ἡ Ἑνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει πραγματικῶς συντελεσθῇ. Οὐδεμία ἄλλη κυβέρνησις ἔδωκε σημασίαν εἰς τὰς ἐκκλησίες τοῦ Κωνσταντίνου... Ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας εὕρισκετο μακρὰν καὶ ἦταν ἐμπερίστατος... Ὁ βασιλεὺς τῆς Γεωργίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος μετὰ βίας ὑπερήσπιζον τὰ σύνορα τῶν κρατῶν τῶν.

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάστασις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀλώσεως. Ἀλλ' ἐὰν αἱ κυβερνήσεις ἀδυνατοῦσαν νὰ συνδράμουν τὸν Κωνσταντῖνον ὑπῆρχαν οἱ ἐλπίδες ἀπὸ μεμονομένους ἡγέτας, προθύμους νὰ πολεμήσουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν Χριστιανωσύνην. Ἦταν ἡ Ἑντικὴ παροικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Καταλανικὴ παροικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἑλλήν καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου Ἰσίδωρος, μεμονομένοι Γενουᾶται οἱ ὁποῖοι ἐξεδήλωναν ἔτσι τὸν ἀποτροπισμὸν τῶν διὰ τὴν στάσιν τῆς κυβερνήσεώς των καὶ πρῶτος μεταξὺ αὐτῶν ὁ Giovanni Giustiniani Longo.

Κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου 1453, ὅταν ὁ τουρκικὸς στρατὸς διήρχετο τὴν Θράκην, ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέθεσεν εἰς τὸν Γεώργιον Σφραντζῆν, τὸν ἔμπιστον Γραμματέα του, νὰ καταγράψῃ τοὺς ἄνδρας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μοναχῶν,

οί ὅποιοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὅπλα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἀπογορευτικόν. Οἱ δι-
αθέσιμοι Ἕλληνες ἦσαν τέσσαρες χι-
λιάδες ἐννιακόσιοι ὀγδόνητα τρεῖς καὶ
οἱ ξένοι κατὰ ὀλιγώτερον τῶν δύο χιλιά-
δων. Εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα κατέλη-
γον καὶ Ἴταλοι αὐτόπαι μάρτυρες. Αὐτοὶ
οἱ ἄνδρες ἐκαλοῦντο νὰ ὑπερασπίσουν
τὰ ἐκτεταμένα τείχη τῆς Πόλεως, μήκους
δεκατεσσάρων μιλίων, καὶ νὰ ἀντιμετω-
πίσουν ὀγδόνητα χιλιάδας τακτικοῦ στρα-
τοῦ καὶ ἄλλας μυριάδας ἀτάκτων τοῦ Μω-
άμεθ.

* * *

Αλλ' ὁ Κωνσταντῖνος κυρίως ἐμψυ-
χώνει τὸν λαόν... «ἡμεῖς πᾶσαν
τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἅμαχον δόξαν τοῦ
Θεοῦ ἀνεθέμεθα· οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ
οὗτοι ἐν ἵπποις καὶ δυνάμει καὶ πλήθει,
ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ
σωτῆρος ἡμῶν πεποιθήμεν, δεύτερον δὲ
καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις χερσὶ καὶ ρωμαλεό-
τητι ἡν ἐδωρήσατο ἡμῖν ἡ θεία δύναμις»
(Σφραγιστὴς). Μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸ χρέ-
ος του. Χρέος πού ὀδηγεῖ καὶ εἰς τὸν θά-
νατον προκειμένου ὁ καθείς νὰ ἀνταπο-
κριθῇ εἰς τὴν ὀφειλὴν πού ἔχει, ὅπως λέ-
γει ὁ Κωνσταντῖνος, πρὸς τὴν πατρίδα,
πρὸς τὴν πίστιν, πρὸς τὸν βασιλέα, ὡς
ἐκπρόσωπον τοῦ Κυρίου.

Διότι ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ὑπερασπίζει
τείχη καὶ οἴκους καὶ δρόμους, δὲν ὑπε-
ρασπίζει τόπον. Πόλιν ἀγίαν ὑπερασπι-
ζει.

Καὶ μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ὁ λαός. Ὁ ἴδι-
ος λαὸς ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται νὰ ἀνταλ-
λάξῃ τὴν πίστιν τῶν πατέρων του μὲ τὴν
πνευματικὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν ἔνωση
τῶν ἐκκλησιῶν...

Εἰς τὰ τείχη λοιπὸν ὁ βασιλεὺς διὰ
νὰ μὴ δώσῃ τὴν Πόλιν, εἰς τὰ τείχη καὶ
ὁ λαός. Εὐρίσκονται ἐκεῖ οἱ ἄρχοντες καὶ
οἱ ἀπλοὶ πολῖται, εὐρίσκονται ἐκεῖ οἱ ξέ-
νοι πού ὀλιγάριθμοι ἔσπευσαν, ἀλλὰ πᾶ-
ντως ἔσπευσαν, νὰ συναγωνισθοῦν μὲ
τοὺς Ἕλληνες. Λαϊκοί, κληρικοὶ μονα-
χοί, στρατιωτικοί. Ἐκεῖ ὁ Γενουάτης Ἰου-
στινιάνης. Ἐκεῖ ὁ Ἕλλην καρδινάλιος

Ἰσίδωρος. Ἐκεῖ ὁ μεγαδούξ Λουκάς Νο-
ταρᾶς, ὁ πολεμικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἀνθε-
νωτικῶν, μὲ τοὺς πεντακοσίους του.
Αὐτὸς πού εἶχε διακηρύξει ὅτι προτιμᾷ
τὸ τουρκικὸν φακιόλιον ἀπὸ τὴν παπικὴν
τιάραν μάχεται εἰς τὴν Βασιλικὴν Πύ-
λιν, εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, καὶ μάλι-
στα συνεχίζει τὸν ἀγῶνα ἀκόμη καὶ ὅταν
οἱ Τοῦρκοι ἔχουν εἰσελθεῖ εἰς τὴν Κων-
σταντινούπολιν καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἔχει
φονευθῇ. Ἄλλοι ἑπτακόσιοι, ἐκ τῶν ὁποί-
ων οἱ περισσότεροι μοναχοί, εὐρίσκονται
εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ὡς ἐφεδρικὸν
σῶμα ὑπὸ τοὺς Δημήτριον Κατακουζη-
νόν, τὸν γαμβρὸν τοῦ Νικηφόρον Πα-
λαιολόγον, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ κατόπιν πα-
τριάρχου Γενναδίου Θεόδωρον Σοφια-
νόν... Τίποτε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς
ἀποτρέψῃ οὔτε ὁ ἐπικείμενος λιμός, οὔτε
ἡ ἀγρυπνία, οὔτε ὁ συνεχὴς καὶ ὁ ἀδιά-
κοπος πόλεμος, οὔτε τὰ τραύματα καὶ αἱ
σφαγαὶ καὶ οἱ θάνατοι τῶν οἰκείων, τίποτε
ἀπολύτως ἀπὸ τὰ ζοφερά, οὕτως ὥστε νὰ
ἐνδώσουν κατὰ τι καὶ νὰ ὑποχωρήσουν
ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν τῶν ὁρμὴν καὶ γνώμην.
Ἀλλὰ διειτρήσαν καθ' ὅλοκληρίαν τὴν
ἀρχικὴν τῶν ἔντασιν ἕως ὅτου ἡ πονηρὰ
καὶ ἀγνώμων τύχη προῦδωκε τοὺτους.

* * *

Ἡ πονηρὰ καὶ ἀγνώμων τύχη
ἐπρόδωκε, κατὰ τὸν ἱστορικὸν
Μιχαὴλ Κριτόβουλον, τὸν Κωνσταντῖνον
Παλαιολόγον καὶ τοὺς ὑπερσπιστάς τῆς
Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅχι αὐτοὶ οἱ ἴδι-
οι. Δὲν ἐπρόδωσαν αὐτοὶ τὴν ἀγίαν πό-
λιν. Οὔτε τὴν παρέδωσαν. Σύμφωνα μὲ
τὰς μαρτυρίας ὅλων τῶν συγγραφέων τῆς
ἐποχῆς, Ἑλλήνων, Φράγκων, Τούρκων,
ἡ Πόλις ἐκυριεύθη ἄνευ οὐδεμιᾶς συν-
θήκης. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι καθ'
ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, αὐτοῦ
τοῦ σκληροῦ καὶ ἀνίσου ἀγῶνος, δὲν
εὐρέθη ἓνας προδότης διὰ νὰ καθοδη-
γήσῃ ἢ νὰ συμβουλεύσῃ τὸν σουλτάνον.
Ὡστε ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι
νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἀνῆρχοντο εἰς μυ-
ριάδας, ἐνῶ μόλις ἐφθάναν τὰς ἐπτὰ χι-

λιάδας.

Ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Πόλιν. Καὶ εἰσῆλθε νικητής. Ἀλλ' ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Τωμαδάκης, μολονότι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ νικητής, πρωταγωνιστής εἶναι ὁ Παλαιολόγος.

Ἐνίκησεν ὁ Μωάμεθ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ «κατεθεάτο τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν θέσιν, τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν καλλονήν», ἀλλ' ἔβλεπεν ἐπίσης καὶ τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν οἰκῶν καὶ τὴν παντελῆ φθορὰν αὐτῆς καὶ τὸν ὀλεθρον καὶ τότε δάκρυον ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ μέγα στενάξας εἶπεν... «οἷαν πόλιν ἐς διαρπαγὴν καὶ ἐρήμωσιν ἐκδεδώκαμεν».

Ἀλλ' ὅμως τὸ δάκρυον τοῦ πορθητοῦ ἦτο δάκρυον οἴκτου, δὲν ἦτο θρῆνος τοῦ Ἑθνους. Ὁ θρῆνος τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Ἑθνους, τοῦ Δούκα, εἶναι τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τοῦ κληρονόμου ἢ θλίψις, ὁ θρῆνος, ὁ κοπετός... «ὦ πόλις, πόλις, πόλεων πασῶν μερῶν! ὦ πόλις, πόλις Χριστιανῶν καύχημα καὶ βαρβάρων ἀφανισμός! ὦ πόλις, πόλις, ἀλλη παράδεισος φυτευθεῖσα πρὸς δυσμάς, ἔχουσα ἔνδον φυτὰ παντοῖα βρίθοντα καρποὺς πνευματικούς! Ποῦ σου τὸ κάλλος, παράδεισε; Ποῦ σου ἡ τῶν χαρίτων τοῦ πνεύματος εὐεργετικὴ ρῶσις ψυχῆς τε καὶ σώματος;»

Ἡ ὁ θρῆνος τοῦ λαϊκοῦ χρονογράφου... «Καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁποῦ ἐπάρθη ἡ Πόλις, ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ἐγίνε σκοτός εἰς ὅλον τὸν κόσμον (ἀκριβῶς ὅπως κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου)... καὶ μὴ βάλῃ τινὰς εἰς τὸν νοῦν του ὅτι ἦτο ἐγκλειψις ἡλίου, ἀμὴ τοῦτο ἦτο σημεῖον παρὰ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐγνωρίση ὁ κόσμος ὅλος ὅτι ἡ βασιλεύουσα τῶν πόλεων παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τουρκῶν...

Καὶ ἀκόμη ἔρχονται παραδόσεις καὶ ἄσματα λαϊκὰ καὶ χρησμοὶ νὰ διαδηλώνουν τὴν θλίψιν αὐτήν. Ὁ λαός μετέβαλε τὴν θλίψιν διὰ τὴν προσδοσίαν τῆς τύχης ὅχι μόνον εἰς θρηνητικὸν ἄσμα..., ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μελοποίησιν τὴν ἐλπίδα του, τὴν παρηγορίαν του,

τὴν προσδοκίαν του.

«Ὁ δὲ ἔλεινός βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καθὼς ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι εἰς τὸ μέρος τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ, ἐπερπατοῦσαν ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ ἔβλεπαν τοὺς ἐχθρούς... εἶχε καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας. Καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν ἦτο ἕνας ναὸς τῆς Παναγίας καὶ θεωρεῖ ὁ βασιλεὺς μίαν βασιλίσσα ὅπου ἔρχετο ἀπὸ ἔξω μὲ πολλοὺς εὐνοῦχους καὶ ἐμπῆκε μέσα εἰς τὸν ναόν. Ὑπῆγεν οὖν ὁ βασιλεὺς μὲ τοὺς ἄρχοντας νὰ ἰδῶσι τὴν βασιλίσσα, ἡ δὲ βασιλίσσα ἀνοίξε τὴν ὡραίαν πύλην καὶ ἐμπῆκε μέσα καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸ ἱερὸν σύνθρονον καὶ ἔδειξε σχῆμα λυππητικόν. Τότε ἀνοίξε τὸ υπεράγιον στόμα αὐτῆς καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα... Ἀφόντις μοῦ ἐπαράδωκαν ταύτην τὴν ταλαίπωρον πόλιν πολλὰς φορὰς τὴν ἐγλύτωσα ἀπὸ ὀργῆς θεϊκῆς. Ἀλλὰ καὶ τώρα ἐπαρακάλεσα τὸν Υἱόν μου καὶ Θεόν. Καὶ ὅμως ἐγένεν ἀπόφασιν ὅτι νὰ παραδοθῇτε εἰς χεῖρας τῶν ἀλλοτριῶν, διότι αἱ ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ ἄναψαν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ λοιπόν, ἄφες τὸ στέμμα τῆς βασιλείας σου ἐδῶ νὰ τὸ φυλάγῃ ἕως εὐδοκίᾃς ὁ Θεὸς νὰ ἔλθῃ ἄλλος νὰ τὸ παραλάβῃ. Καὶ ἐσὺ ὑπάγε νὰ ἀποθάνῃς ὅτι ἔτσι ὥρισεν ὁ Θεός.»

Θρῆνος λοιπὸν ἠκολούθησε τὴν Ἄλωσιν. Θρῆνος εἰς τοὺς Ἑλλήνας. Θρῆνος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Καὶ φόβος. Ἐξεπλάγη ἡ Εὐρώπη διότι ἔπεσεν ἡ Πόλις. Δὲν ἀνεμένετο ἡ πῶσις... Ἡ Πόλις εἶχεν ἀλωθῇ, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη ἐκινδύνευε, ἐπειδὴ δὲν εἶχε προκινδυνεύσει ὑπὲρ τῆς Πόλεως. Ἡ ἄλωσις κατετρόμαξε τὴν Δύσιν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐλπίζει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ δὲν τὸ εἶχε συνδράμει. Ὁ Κωνσταντῖνος Ἄμαντος παρετήρησεν ὅτι δυστυχῶς τὸ τέλος τοῦ Βυζαντίου προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν πού ἔφεραν οἱ ἀγῶνες του ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ἀσίας.

Ἡ πρώτη εἰδσησις τῆς Ἀλώσεως ἔφθασεν εἰς τὴν Βενετίαν τὴν 29ην Ἰουνίου 1453, ἕνα μῆνα μετὰ τὸ γεγονός, καθ' ἣν ὥραν τὸ Μέγα Συμβούλιον τῆς Γαλη-

νοτάτης Δημοκρατίας έσυνεδρίαζεν, από αναφοράς του καστελλάνου της Μεθώνης και του βαΐλου της Χαλκίδος. Την επομένη η Βενετία ειδοποιούσε δια τὸ θλιβερόν γεγονός τὸν πάπαν Νικόλαον τὸν Ε΄ καὶ ἡ εἰδησις ἔφθανεν εἰς τὴν Ρώμην τὴν 8ην Ἰουλίου. Θλίψις καὶ πένθος, ἀλλὰ περισσότερον ἀγωνία καὶ φόβος ἐκάλυψε τὴν Δύσιν.

Αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔσπευσε νὰ ἀεκμεταλλευθῇ ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Βολωνίαν Βησσαρίων καὶ μὲ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας Francesco Forsari, ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1453, νὰ τοῦ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν διὰ τὰ δραματικὰ μελλούμενα... «Δύναμαι ὅμως πλέον τώρα νὰ ζητήσω βοήθειαν ὅχι χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας ἢ τῆς πατρίδος μου, ὅσον χάριν τῆς προστασίας καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς σωτηρίας ὅλων τῶν Χριστιανῶν, τῆς διατηρήσεως τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ. Θὰ ἡδυνάμην διὰ μακρῶν νὰ ἐκθέσω τώρα τοὺς τρομεροὺς κινδύνους ποὺ ἀπειλοῦν τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ μὴ εἴπω καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἀντιλαμβάνομαι ὅμως ὅτι αἱ σκέψεις αὐταὶ εἶναι γνωσταὶ εἰς τὴν ὑμετέραν Σύγκλητον περισσότερον παρὰ εἰς ἐμὲ καὶ θὰ εἶμαι ἰδιατέρως σύντομος. Δύο πράγματα ἡμποροῦν νὰ συμβοῦν. Ἡ θὰ δυνηθῇ ἡ Ὑψηλότης σου μαζί μὲ τοὺς ἄλλους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρχοντας νὰ καταστειλῇ καὶ νὰ συντρίψῃ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς τὴν λύσαν τοῦ βαρβάρου, ὅχι μόνον διὰ τῆς ἀμύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀντεπιθέσεως, ἢ ἐκεῖνος, ἀφοῦ κυριαρχήσῃ μετ' ὀλίγον καὶ τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων μας, τῆς Μεσευρώπης καὶ τῆς Δαλματικῆς, θὰ φέρῃ καὶ τὴν Ἰταλίαν ἀκόμη πρὸ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου. Πιστεύω ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες θὰ κατέλθουν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐφ' ὅσον τόσον σπουδαῖα, τόσον ἀπειλητικά, τόσον φρικτὰ εἶναι τὰ γεγονότα, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ...

Ἐτσι ὁ Βησσαρίων ἐπίστευε καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅπως ἐπίστευε καὶ πρὸ τῆς

ἀλώσεως, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ταρακουνήσῃ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τῆς Δύσεως εἰς μίαν Σταυροφορίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ, φεῦ, ὕστερα ἀπὸ ὀλίγες δεκαετίες οὔτε λόγος θὰ γίνεταί πλέον διὰ Σταυροφορίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ δύναμις τῶν γεγονότων ἐπέβαλε τὴν συμβίωσιν, τὴν παραδοχὴν τοῦ κατακτητοῦ.

Ὅμως εἰς τὴν δουλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν πληγεῖσαν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ὁ Ἑλληνισμὸς προετοιμάζεται νὰ παραμείνῃ εἰς σκοτεινὴν δουλείαν, ποὺ τὴν ἐπιθυμεῖ σύντομον, ἀλλὰ ποὺ δυστυχῶς θὰ εἶναι μακροχρόνιος. Καὶ αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν τὴν θεμελιώνει εἰς τὰς δυνάμεις του, πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ μόνος. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι εὐκόλον, ἀλλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει συνηθίσει νὰ ἀντλή ἀπὸ τὴν ἀκένωτον πηγὴν τῆς παραδόσεώς του. Ἐτσι δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐπιβιώσεώς του.

Τρία ἔτη μόλις μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ δυὸ ἔτη ἀπὸ τῆς πατριαρχείας τοῦ ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, χαράσσει τὴν προοπτικὴν τοῦ Γένους, καὶ εἰδικώτερον τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας... Ὅθεν, εἰ μέλλει ποτὲ τὸ δεῖλαιον ἡμῶν Γένους τὸν ἥλιον εὐτυχέστερον ὁρᾶν αὐτοῖς ἐπιλάμποντα, ἐξ ἡμῶν τῶν ἱερωμένων καὶ μοναχῶν ἀνατεῖλαι δεῖ τῆς πνευματικῆς υγείας ἀρχὴν, ἐρρωμένως καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν τοιαύτην ἀναλαβομένων προαίρεσιν καὶ πολλῇ ἐλπίς ἐστὶν ἐπὶ τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ τὸ Γένος ἡμῶν ἅπαν παντοίως ἀναρρωσθήσεται...

Ἐτσι ὠπλισμένος ὁ Ἑλληνισμὸς ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἀλώσεως θὰ σπληνισθῇ εἰς τὰς δυνάμεις του, θὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Πίστιν, θὰ ἐνδυναμωθῇ ἀπὸ τὴν Παιδείαν διὰ νὰ ἀντιπαλαίσῃ, νὰ ἀμυνθῇ καὶ ἐν τέλει νὰ ἀποδυσθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεώς του.

Ὁ ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Ἄμαντος εἶχε παρατηρήσει ὅτι δυστυχῶς τὸ τέλος τοῦ Βυζαντίου προῆλθεν

ἀπὸ τὴν ἐξάντλησι πού ἔφεραν οἱ ἄγῳνες τοῦ ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἡ Ἄλῳσις ἀποτελεῖ γεγονὸς Εὐρωπαϊκὸν καὶ Παγκόσμιον, Οἰκουμενικόν. «Καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ αὐτὴ ἰδέα ἀναπτυχθεῖσα ἐπὶ Βυζαντίου δὲν ἀπέθανε», παρατηρεῖ ὁ καθηγητῆς Διονύσιος Ζακυθινός, «μὲ τὸν θάνατον τῆς αὐτοκρατορίας... Ἡ Ἐκκλησία προστάτις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ἐξέπεμπε, τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς πρὸς ὅλην τὴν Χριστιανικὴν Ἀνατολήν... Ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς δυνάστας ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνελάμβανε τὸ ἔργον τοῦ Βυζαντίου».

Ἔτσι ἡ Ἄλῳσις ἐπέφερε μὲν ταλαιπωρίαν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἀλλὰ δὲν τὸν παρεξέκλινε ἀπὸ τὴν αἰώνιον ἀποστολήν του. Ἄλλῳστε αὐτὸ τὸ ἀντιμετώπισε κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀλώσεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐπιβουλὴν τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὸ σθένος τοῦ μαχητοῦ. Καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν πρόκλησιν τῆς Δύσεως, πού ἐκφράζεται μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν συμβιβασμὸν τῆς Ἐνώσεως, μὲ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰ πατρία.

Ἡ Ἄλῳσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξε μέγα, παγκοσμίου σημασίας, γεγονός καὶ ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν...

Καὶ ὑπῆρξε σταθμὸς ἡ Ἄλῳσις, διότι ἔπese τὸ κέντρον τοῦ Πολιτισμοῦ, ὅπως ἐξεφράζετο μὲ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν. Καὶ εἶχε μὲν μεταναστεύσει κάπως ὁ Ἑλληνισμός, πρὸ τῆς Ἀλώσεως, εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλὰ ἡ Κωνσταντινούπολις μὲ τὸ πλῆθος τῶν λογίων τῆς καὶ τὴν ζωτὰν ἐπιβίωσιν παρέμεινε τὸ κέντρον. Ὅπως καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ κέντρον ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Εὐτυχῶς αὐτὸ παρὰ τὴν συμφορὰν παρέμεινεν.

Εἶναι σταθμὸς ἡ Ἄλῳσις διότι μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν λοιπῶν ὑπερασπιστῶν ἐπανέρχεται ὅλος ὁ ζωτικὸς ρυθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Πόλις εἶναι τὸ ἐνδιαίτημα ἀγίων ἀνδρῶν καὶ ἡρωϊκῶν μορφῶν. Εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Φωτίου, τοῦ Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ. Εἶναι ἡ πόλις τοῦ Μεγάλου Κων-

σταντίνου, τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ Ἡρακλείου, τοῦ Νικηφόρου Φωκά, τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Α' Κομνηνοῦ. Εἶναι ἡ πόλις μὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρχαϊότητος, μὲ τὸ πλῆθος τῶν χειρογράφων πού παραδίδουν τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν πίστιν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Εἶναι ἡ πόλις μὲ τὰ ἱερὰ κειμήλια, τὰς ἀγίας εἰκόνας, τὴν γλῶσσαν, τὴν πίστιν, τὴν Ὀρθοδοξίαν...

Ἡ Ἄλῳσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελεῖ σταθμὸν παγκόσμιον καὶ πανανθρώπινον διότι τὴν εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰ πατρία μὲ τὴν ἰσχύν, τὸ θράσος καὶ τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἀπετέλεσεν ἀφετηρίαν. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τοῦ Λουκά Νοταρᾶ ἡ θυσία, τῶν πρώτων ἐπώνυμων Νεομαρτύρων, ἐδημιούργησε τὰ πρότυπα τὰ ἀγωνιστικὰ διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ δουλεύσουν εἰς τὸν Τοῦρκον Ἑλληνας, διότι τοὺς ὑπέβαλλαν τὴν ἀντίληψιν ὅτι δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ἐπιλογῆς μεταξὺ πίστεως καὶ εὐημερίας. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντίνου ἐτίμησε τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ περιέβαλε μὲ ὑπερηφάνειαν. Διότι δὲν θὰ περιεφέρετο χαμαῖζηλον ἀνὰ τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης νὰ ἐκλιπαρῇ τὴν ἐπιβίωσιν.

Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς δουλείας εἶχε θέσει τὴν προοπτικὴν τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως μὲ δύο βασικὰ μέσα. Τὴν θρησκείαν, τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ τὴν παιδείαν, τὴν γλῶσσαν. Τὴν σημασίαν τῆς θρησκείας, τῆς ἐμμονῆς εἰς τὰ πατρία, ὑπέδειξεν ὁ Γεννάδιος καὶ οἱ λοιποὶ λογάδες καὶ ὁ λαός. Τὴν ἀξίαν τῆς παιδείας καὶ μάλιστα τῆς γλώσσης, ἐκφράζει μεταξὺ ἄλλων ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδυλῆς. Ἰδοὺ πῶς διατυπώνει ὁ καθηγητῆς Νικόλαος Β. Τωμαδάκης τὰς ἀπόψεις τοῦ ἱστορικοῦ... «Διὰ νὰ ἔχῃ τὸ βιβλίον του διδάσκει οὐ μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν ἀλλὰ καὶ τὴν Δύσιν, ὅπου πλεῖστοι ὅσοι γνωρίζουν τὴν

ἀρχαίαν γλῶσσαν, γράφει αὐτὸ εἰς τὴν ἐλληνικὴν. Τῆς ἀρχαίας γλώσσης τὴν δόξαν κρίνει μεγάλῃν οὐ μόνον κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὅταν οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπανιδρύσουν κράτος καὶ Ἕλληνα βασιλεὺς θὰ προστῇ αὐτοῦ καὶ θὰ τὸν διαδεχθῶν πάλιν Ἕλληνες. Τὸ κράτος αὐτὸ θὰ εἶναι διὰ μὲν τοὺς ἰδίους τοὺς ὁμοεθνεῖς εὐχάριστον, διὰ δὲ τοὺς ἀλλοεθνεῖς τρομερόν. Κατὰ ταῦτα ὡς περιπέτειαν μόνον ἔβλεπεν ὁ Χαλκοκονδύλης τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν κρατῶν. Δεδομένου ὅμως ὅτι οὔτε ἀπὸ τοὺς Φράγκους ἀνέμενε τὴν ἀνασύστασιν τῆς Βυζαντικῆς αὐτοκρατορίας (ἀφοῦ ἤθελεν Ἕλληνα βασιλέα, διαδόχους καὶ ἰσχυρὸν κράτος μὲ ἐπίσημον γλῶσσαν τὴν ἀρχαίαν), οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἔβλεπεν ὡς δημιουργὸν τῆς ἀναστάσεως, εἰ μὴ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν. Αὐτὸ ἦτο τὸ ἀνθρωπιστικόν του ἰδεώδες. Δι' αὐτοῦ ἦνῳνε τὸν ἐν καταπτώσει, ἡττημένον καὶ ὑλικῶς ἀνίσχυρον Ἑλληνισμόν τῶν χρόνων του πρὸς τὴν δόξαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἱ ὅποιοι ἐπὶ μέγα ἀφίκοντο κλέος... κατὰ τε ἄλλα καὶ Εὐρώπην καὶ δὴ καὶ Λιβύην, ἐπὶ Γάγγην τε καὶ Ὠκεανὸν καὶ ἐπὶ Καύκασον ἔτι ἐλαύνοντες».

Ἔτσι ἡ Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξεν ἀφετηρία διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι τοῦ ἐπεσήμανεν ἐκ νέου ὅτι ὁ δρόμος τῆς ἀποκαταστάσεως του διέρχεται ἀπὸ τὴν θρησκείαν του, τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ἀπὸ τὴν παιδείαν. Μὲ αὐτὰ ἐπάλαυσε καὶ ἠνδρώθη καὶ ἀπετίναξε τὸν ζυγόν, ὅπου τὸν ἀπετίναξε.

Ἀφετηρία καὶ σταθμὸς εἶναι ἡ Ἄλωσις. Διότι καὶ σήμερον ὁ Ἑλληνισμός, ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐρώπη, ἀντιμετωπίζει καὶ πάλιν τὸν ἴδιον κίνδυνον. Τὴν ἐπιβουλὴν τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀπαντᾷ μὲ τὸ διδάγμα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου... «Εἰ μὲν βούλει, καθὼς καὶ οἱ πατέρες σου ἔζησαν, εἰρηνικῶς σὺν ἡμῖν συζῆσαι καὶ σύ, τῷ Θεῷ χάρις. Ἐκεῖνοι

γὰρ τοὺς ἐμούς γονεῖς ὡς πατέρας ἐλογίζοντο καὶ οὕτως ἐτίμων, τὴν δὲ Πόλιν ταύτην ὡς πατρίδα... ἀπελθε ἐν εἰρήνῃ. Τί γὰρ οἶδας, εἰ θαρρῶν κερδᾶναι εὐρεθῆς, κερδανθεῖς; (Δούκας). Δὲν εἶναι μόνον ἡ ὑπερήφανος καὶ ἔντιμος ἀπάντησις. Εἶναι καὶ ἡ νικηφόρος. Διότι βεβαίως ὁ Μωάμεθ κατέκτησε τὴν Πόλιν, ἀλλὰ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἱστορικῆς μνήμης καὶ τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξίων, οἱ ἐπτὰ χιλιάδες τοῦ Κωνσταντίνου ἐνίκησαν τὰς δεκάδας χιλιάδων τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', ὅπως οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι τριακόσιοι τὰς μυριάδας τῶν Περσῶν.

Ὅμως δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπιβουλὴ τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἐπανέρχεται καὶ πάλιν ἡ πρόκλησις τῆς Δύσεως. Ὅχι πλεόν τῶρα τόσον μὲ τὴν μορφήν ἐκκλησιαστικῶν ἐνωτικῶν συνθημάτων. Ἀλλὰ μὲ τὴν μορφήν συγκλονιστικῶν προβλημάτων ἐπιβιώσεως, ἀφοῦ διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς συγχρόνου ζωῆς, τοῦ συγχρόνου βίου, τῆς συγχρόνου τεχνολογίας, τῆς ἐντάξεως εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν καὶ τὴν διεθνή διακίνησιν τῶν προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν πρόκειται. Ἐπιβίωσις μὲ ἀλλοτρίωσιν; Καθυστερήσις μὲ ἐγωϊστικὴν ἀπομόνωσιν; Ἀλλὰ τὸ διδάγμα τῆς Ἀλώσεως εἶναι σαφές... «Ποῖον ἔθνος ἐβουλεύσατό ποτε σύμπαν ὁμοῦ τὴν πίστιν καὶ τὴν θρησκείαν ἀμεῖψαι τὴν ἑαυτοῦ, μόνον ἵνα τοῦ ἔξωθεν εὐροῇ; Πάντα ἂν ὑποστήναι μᾶλλον ἢ τὴν πατριὸν ἀρνήσασθαι δόξαν καὶ τὸ τῶν πολέμιων δέος οὐδὲν πρὸς τὴν πίστιν εἶναι δοκεῖ».

Ἐν τέλει ἀπεδείχθη σοφωτέρα ἡ θέσις τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ἐπιδιώκοντος τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν κατακτητὴν χωρὶς ὑποχωρήσεις εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰς προκλήσεις πιθανῆς βοηθείας... ἀπεδείχθη διορατικωτέρα ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Βησσαρίωνος στηριζομένου μόνον εἰς τὴν πιθανότητα ξένης βοηθείας καὶ εἰς συμβιβασμοὺς εἰς τὴν πίστιν...

Πρέπει κάποτε νὰ πεισθοῦν ὅλοι, καὶ αὐτὸ εἶναι ἓν ἄλλο μῆνυμα τῆς ἀλώσεως, ὅτι τὰ ὀνόματα ἐπιβιώνουν, σηματοδοτοῦν τὴν πολιτιστικὴν κληρονομίαν καὶ παραπέμπουν εἰς τοὺς ἰδιοκτίτας. Ἄς μετεβλήθῃ ἡ Σμύρνη εἰς Izmir, ἡ Νίκαια εἰς Iznik, ἡ Πόλις εἰς Stamboul. Μετεβλήθῃ ἡ πολιτιστικὴ καταγωγὴ τῶν ἐλληνικῶν αὐτῶν πόλεων; Ἡ μήπως τὸ μεγαλοῦργημα τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου παραπέμπει εἰς μουσουλμανικὸν τέμενος, μουσεῖον ἢ τζαμί; Ἡ Ἁγία Σοφία σηματοδοτεῖ Χριστιανισμόν καὶ Ὁρθοδοξίαν. Καὶ Ayiasofia τὴν ἀποκαλοῦν πάντοτε οἱ Τούρκοι, καὶ βεβαίως τὰ πλήθη τῶν τουριστῶν ποὺ τὴν θαυμάζουν ἔκθαμβοι. Διὰ νὰ ὑπενθυμίῃ τὰς καταβολὰς τοῦ μεγαλειώδους ἀρχιτεκτονήματος, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῆς μοίρας.

Φαίνεται λοιπὸν σαφέστατα ὅτι ἡ Ἄλωσις προσφέρει τὴν σημαντικωτάτην ὑπόμνησιν... Ὅτι εἰς τὰς κρίσιμους στιγμὰς οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσῃ ἔστω καὶ μέ πλειονοψηφίαν ἢ καὶ παμψηφίαν ἀκόμη τὴν παράδοσιν πόλεων, ἱερῶν, ὁσίων, ἀλλ' ἔχει τὸ χρέος νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ θυσιάζεται δι' αὐτά. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἀρνούμενος νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλιν δὲν ὑπερμαχεῖ μόνον. Αὐτὸς μονάρχης ἀπόλυτος διαπιστώνει ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διαθέσῃ τὴν Πόλιν κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πολῖται δὲν εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν πλειονοψηφίας ἢ παμψηφίας νὰ διαθέσουν τὴν Πόλιν διὰ νὰ σωθοῦν. Πέραν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀποφάσεως νὰ ἀποθάνουν διὰ τὴν Πόλιν, ἐκεῖνο ποὺ ἐκπλήσσει εἶναι ἡ πεποίθησις ὅτι βασιλεὺς καὶ κάτοικοι - εὐκαιριακοὶ διαχειρισταὶ τῆς Πόλεως - δὲν ἔχουν τὴν ἐξουσίαν νὰ σκεφθοῦν τὴν ζωὴν των, τὴν σωτηρίαν των, τὴν εὐημερίαν των. Ἡ Πόλις εἶναι ὑπεράνω τῶν ἀρμοδιοτήτων των. «Ἐγὼ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγω, ἀποτείνεται πρὸς τὸν σουλτάνον ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ εἰ θελήτῃν Αὐτῷ ἐστὶ τοῦ δοῦναι καὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖράς

σου τὶς ὁ ἀντειπεῖν δυνάμενος; (Δούκας). Εἰς τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἐδημιουργήθηκαν αἱ προϋποθέσεις τῆς ἡρώικῆς ἀντιστάσεως καὶ τοῦ ἡρώϊκοῦ θανάτου τῶν ὑπερασπιστῶν. Εἰς τὴν διάκρισιν τῆς σημασίας τῶν καθημερινῶν, φιλοζωϊκῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς σημασίας τῶν αἰωνίων δυνάμεων καὶ ἀξιών.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, οἱ ἄλλοι ὑπερασπισταί, ἡ Βυζαντινὴ θνήσκουσα Κωνσταντινούπολις ἐθεμελίωσαν ὅχι μόνον τὴν προοπτικὴν διὰ μίαν ἐπανοικοδόμησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Γένους, ἀλλὰ συνετέλεσαν εἰς τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Εὐρώπης, τῆς Εὐρώπης ὡς προπυργίου. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸν ἀμνηρὰν ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ τῆς ἀναστάσεως. Ἐν τέλει ἡ θνήσκουσα Πόλις ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦτο καθόλου παρακμὴ πνευματικὴ. Μὲ τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, μὲ τὸ ὑψηλὸν φρόνημα τοῦ ἀγῶνος, αἱ προοπτικαὶ τῆς θυσίας ὀδηγοῦν εἰς τὴν Ἀνάστασιν, ὅχι εἰς τὸν Ἄδην.

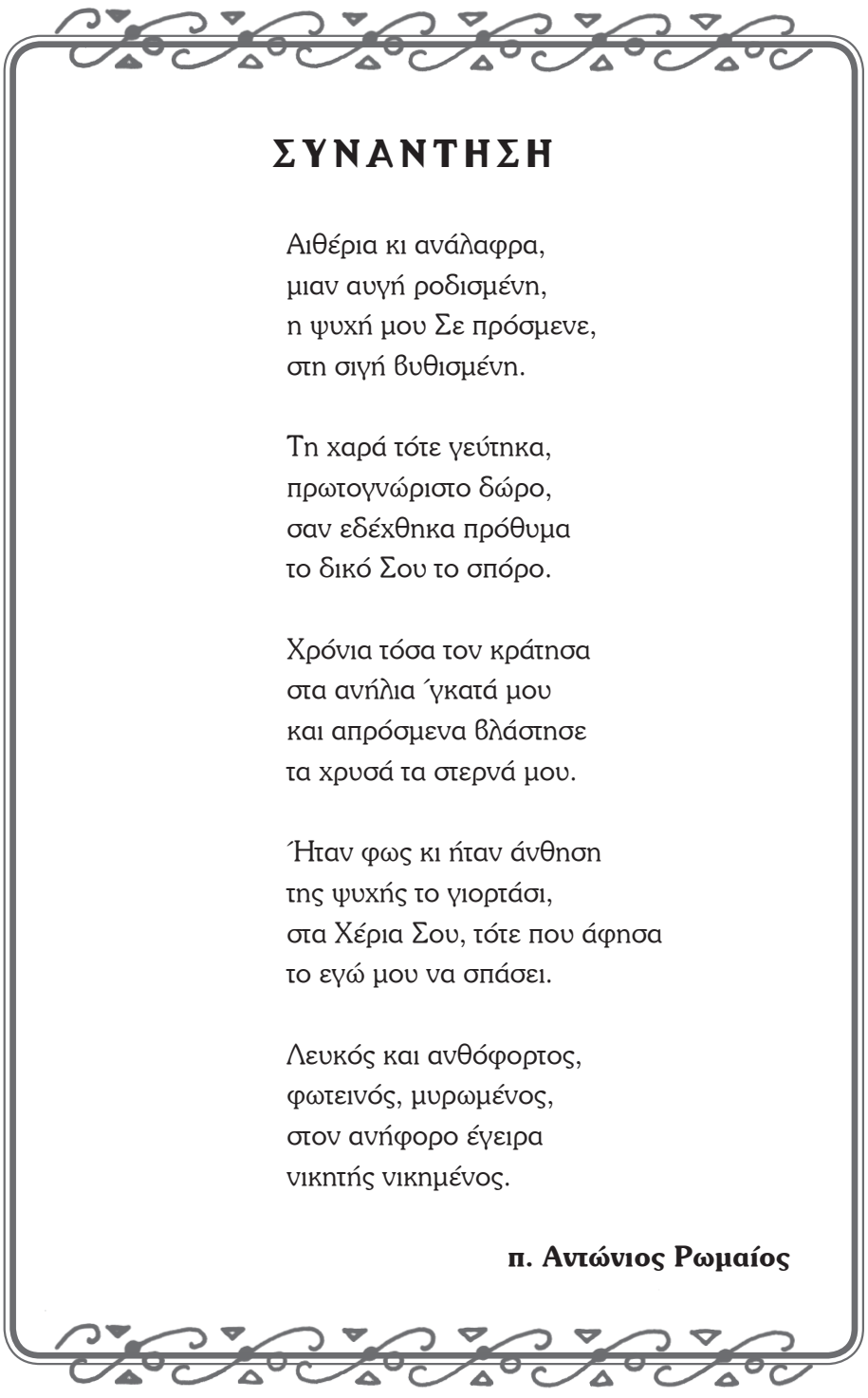
Διότι πνευματικῆς ἀλκῆς δείγμα εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τῶν Ἑλλήνων τῆς 29ης Μαΐου 1453... «Τὸ τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶν οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ... κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν».

Βιβλιογραφία:

Συναγωγὴν κειμένων τῶν τεσσάρων Ἑλλήνων ἱστορικῶν τῆς Ἀλώσεως, μέ ἐκτενεῖς εἰσαγωγὰς καὶ ὑπομνηματισμόν βλ. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Δούκα - Κριτοβούλου - Σφραντζῆ - Χαλκοκονδύλη, *Περὶ Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Συναγωγὴ κειμένων μετὰ προλόγου καὶ βιογραφικῶν μελετημάτων περὶ τῶν τεσσάρων ἱστοριογράφων*. Ἀθῆναι 1953. Ἀνατύπωσις. Ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ. Θεσσαλονίκη 1953.

Ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν Ἄλωσιν βλ. Σπῆθεν Ράνσιμαν, "Ἡ Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως". Μετάφρασις Νικολ. Κ. Παπαρρόδου.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Αιθέρια κι ανάλαφρα,
μιαν αυγή ροδισμένη,
η ψυχή μου Σε πρόσμενε,
στη σιγή βυθισμένη.

Τη χαρά τότε γεύτηκα,
πρωτογνώριστο δώρο,
σαν εδέχθηκα πρόθυμα
το δικό Σου το σπόρο.

Χρόνια τόσα τον κράτησα
στα ανήλια ἴγκατά μου
και απρόσμενα βλάστησε
τα χρυσά τα στερνά μου.

Ήταν φως κι ήταν άνθηση
της ψυχής το γιορτάσι,
στα Χέρια Σου, τότε που άφησα
το εγώ μου να σπάσει.

Λευκός και ανθόφορτος,
φωτεινός, μυρωμένος,
στον ανήφορο έγειρα
νικητής νικημένος.

π. Αντώνιος Ρωμαίος

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (Β')

του **Μιχαλάκη Μαραθεύτη**,
συγγραφέως

Το ίδιο υψηλό ήθος αγωνιστικότητας και αυτοθυσίας για την ελευθερία της Κύπρου επαναλαμβάνεται στα ανακριτήρια, στα κρησφύγετα των αγωνιστών, στις πόλεις και στα χωριά της Κύπρου από αγωνιστές και ανώνυμους πολίτες:

Όταν ύστερα από φρικτά βασανιστήρια στα ανακριτήρια Ομορφίτας προσφέρθηκε στον Κυριάκο Μάτση στην παρουσία του Κυβερνήτη Χάρτινγκ ένα πολύ μεγάλο χρηματικό ποσό για να αποκαλύψει πού κρυβόταν ο Διγενής, αυτός χτύπησε το χέρι του στο τραπέζι και απάντησε με την αρχαιοελληνική ρήση: «Ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα αλλά περί αρετής».

Βασανίζονται απάνθρωπα οι συλλαμβανόμενοι αγωνιστές για να αποκαλύψουν πρόσωπα και γεγονότα κι αυτοί επιμένουν, παρά τις πληγές και τους αφόρητους πόνους, να αρνούνται να αποκαλύψουν οτιδήποτε. Δε-

κατρείς ηρωομάρτυρες πέθαναν από τα βασανιστήρια, προτιμήσαντες τον θάνατο από την αποκάλυψη των μυστικών που γνώριζαν.

Περικυκλωμένος στο κρησφύγετό του ο Γρηγόρης Αυξεντίου (3.3.1957), όταν οι Άγγλοι διώκτες του τον καλούν να παραδοθεί, τους απαντά με το αρχαίο πολεμικό ελληνικό κάλεσμα «μολών λαβέ» και γίνεται ολοκαύτωμα στον αγώνα για την ελευθερία.

Το ίδιο κάλεσμα επαναλαμβάνεται στις 2 Σεπτεμβρίου 1958 από τους τέσσερις ηρωομάρτυρες στον Αχυρώνα Λιοπετρίου και στις 19 Νοεμβρίου 1958 από τον Κυριάκο Μάτση στο Δίκωμο.

Μαθαίνει στην Αναρίτα της Πάφου η μητέρα πως ο γιος της (Ανδρέας Γεωργίου) σκοτώθηκε από βόμβα (30.10.1956), που ενώ ήταν έτοιμος να την ρίξει εναντίον της αγγλικής περιπόλου την κράτησε, όταν

είδε να περνούν μαθητές που μόλις σχόλασαν, και αυτή λέγει: «Ευγνωμόνω τον Θεό που το παιδί μου προτίμησε να σκοτωθεί παρά να σκοτώσει τα μωρά του κόσμου»...

Αυτό όμως που οι Άγγλοι δεν μπόρεσαν να επιτύχουν με τα όπλα το πέτυχαν με την πολιτική τους πανουργία. Όταν τα ίδια τα γεγονότα τους υποχρέωσαν να βρουν κάποια λύση, κατέφυγαν στη διχοτόμηση. Αντί της αυτοδιάθεσης, σύμφωνα με τις διεθνώς αποδεκτές θέσεις ότι κάθε χώρα κατοικείται από ένα λαό, έστω κι αν ο λαός αυτός ανήκει σε διαφορετικές κοινότητες και εθνικές ομάδες, οι Άγγλοι επιδίωξαν να αντικαταστήσουν την αυτοδιάθεση του λαού με την αυτοδιάθεση των εθνικών ομάδων που τον συναποτελούν, πράξη που ισοδυναμεί με διχοτόμηση. Ένα θέμα καθαρά νομικό, η λύση του οποίου ρυθμίζεται από αρχές δικαίου, οι Άγγλοι, για να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα, τα μεταποίησαν σε θέμα διακρατικό μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και δικαιοποινικό μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Για την αποφυγή της άμεσης διχοτόμησης η Ελληνική Κυβέρνηση και η πολιτική ηγεσία της Κύπρου αποδέχτηκαν τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, που οδήγησαν στην ανακήρυξη της Κύπρου σε Ανεξάρτητη Δημοκρατία, στην οποία οι Άγγλοι διατήρησαν δύο μεγάλες ιδιόκτητες στρατιωτικές βάσεις. Την εφαρμογή

των συμφωνιών θα επέβλεπαν ως εγγυήτριες δυνάμεις η Αγγλία, η Ελλάδα και η Τουρκία, που είχαν και το δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης. Με τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου οι Τουρκοκύπριοι πήραν πολύ περισσότερα από την πληθυσμιακή τους αναλογία και διατήρησαν το βέτο στα βασικά θέματα της διοίκησης. Οι Ελληνοκύπριοι κατέστησαν έτσι δέσμιοι των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι δεν αρκέστηκαν σε όσα πήραν και επιδίωξαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητο κράτος.

Με αφορμή εισήγηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου το 1963 για βελτίωση των συνθηκών, ώστε αυτές να γίνουν πιο λειτουργικές και δίκαιες, κάτι που έγινε με παρότρυνση του Άγγλου Υπάτου Αρμοστή στην Κύπρο, οι Τουρκοκύπριοι εγκατέλειψαν τη συνεργασία με τους Ελληνοκυπρίους και με οδηγίες της Άγκυρας δημιούργησαν τους πρώτους τουρκικούς θυλάκους, στους οποίους δεν επέτρεπαν την είσοδο στους Ελληνοκυπρίους. Η πορεία προς τη διχοτόμηση είχε αρχίσει, για να ολοκληρωθεί με την τουρκική εισβολή στις 20 Ιουλίου 1974. Η Τουρκία κατέλαβε το 37% του κυπριακού εδάφους, την πιο σημαντική πλουτοπαραγωγική περιοχή, άφησε στο πέρασμά της εκατοντάδες νεκρούς και αγνοουμένους, εξετόπισε το ένα τρίτο του ελληνοκυπριακού πληθυσμού και εξανάγκασε όλους τους Τουρκοκυπρίους να εγκατασταθούν στην πε-

ριοχή που κατέλαβε.

Με την τουρκική εισβολή το κυπριακό πρόβλημα εξελίχτηκε σε πρόβλημα εισβολής και κατοχής. Οδηγήθηκε και πάλι στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, η Γενική Συνέλευση του οποίου καλούσε όλα τα κράτη με το ψήφισμα 32121 να σεβαστούν την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Δημοκρατίας της Κύπρου και να απέχουν από οποιαδήποτε πράξη και επέμβαση που στρέφεται εναντίον της...

Σε συναντήσεις των ηγετών των δυο κοινοτήτων αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' και Ραούφ Ντενκτάς το 1979, υπό την προεδρία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, συμφωνήθηκε όπως η Κύπρος γίνει ομόσπονδη δικαιοδοτική περιφερειακή Δημοκρατία με κεντρική κυβέρνηση και δυο διοικήσεις, μια για το κάθε ομόσπονδο μέρος. Άρχισαν τότε οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων για την υλοποίηση της απόφασης αυτής. Οι Τουρκοκύπριοι όμως χωρίς να περιμένουν τα αποτελέσματα των συνομιλιών ανακήρυξαν στις 15 Νοεμβρίου 1983 την περιοχή που κατέλαβε η Τουρκία σε ανεξάρτητο κράτος. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με το ψήφισμα 541 (1983) καταδίκασε την απόφαση για ίδρυση τουρκοκυπριακού κράτους ενώ παράλληλα έπαυσε να αναγνωρίζει τη Δημοκρατία της Κύπρου ως ανεξάρτητο κρά-

τος και απαγορεύει έκτοτε στα κυπριακά πλοία και αεροπλάνα να προσεγγίσουν το τουρκικό έδαφος.

Εκτός από τις προκλητικές παραβιάσεις των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών η Τουρκία άρχισε και μια συστηματική εκστρατεία αλλοίωσης του πληθυσμού της Κύπρου, με την εγκατάσταση στο ελεγχόμενο από την ίδια τμήμα χιλιάδων Τούρκων εποίκων και τη διοχέτευση στην ελληνοκυπριακή περιοχή χιλιάδων μουσουλμάνων μεταναστών. Πλείστοι Τουρκοκύπριοι, μη ανεχόμενοι την κατάσταση αυτή, μετανάστευσαν στο εξωτερικό, σε σημείο που οι γηγενείς Τουρκοκύπριοι κάτοικοι στον τουρκικό τομέα της Κύπρου να είναι σήμερα μια μικρή μειονότητα έναντι των Τούρκων από την Τουρκία. Στην τελευταία απογραφή του πληθυσμού (2011) στην ελεύθερη Κύπρο ο πληθυσμός ήταν 840.000, εκ των οποίων το 21,4% είναι ξένοι υπήκοοι. Ο ακριβής πληθυσμός στην κατεχόμενη Κύπρο δεν είναι γνωστός, επειδή οι τουρκοκυπριακές αρχές δίνουν παραπλανητικούς αριθμούς, για να μη φαίνεται το μέγεθος της αλλοίωσης που έγινε.

Παρά τις τουρκικές αυτές παρασπονδίες οι συνομιλίες συνεχίστηκαν υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία όμως αποδείχτηκαν ανίσχυρα να προωθήσουν τις δικές τους αποφάσεις και οδήγησαν σ' ένα έκτρωμα συμφωνίας, με το όνομα «Σχέδιο Ανάν», το οποίο αγνο-

ούσε όλα τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, διέλυε τη Δημοκρατία της Κύπρου και δημιουργούσε ένα νέο κράτος που ικανοποιούσε τις επεκτατικές αξιώσεις της Τουρκίας. Σε δημοψήφισμα που έγινε στις 24 Απριλίου 2004 οι Ελληνοκύπριοι καταψήφισαν το σχέδιο Ανάν και διατήρησαν την υπόσταση της Δημοκρατίας της Κύπρου ως ανεξάρτητου Κράτους.

Η Κυπριακή Δημοκρατία για να αποφύγει τον ασφυκτικό κλοιό της Τουρκίας επιδίωξε και την 1η Μαΐου 2004 έγινε στο σύνολό της δεκτή ως μέλος της Ενωμένης Ευρώπης και από το 2008 έγινε μέλος και της Ευρωζώνης. Οι Ελληνοκύπριοι πίστευαν ότι με την ένταξή τους στην ευρύτερη ευρωπαϊκή οικογένεια θα είχαν μian ασπίδα που θα τους προστατεύει και θα τους καλύπτει από τις αυθαιρεσίες των Τούρκων. Τούτο έγινε ως ένα μόνο βαθμό, επειδή ορισμένα μέλη της Ενωμένης Ευρώπης με πρωτοπόρο τη Μεγάλη Βρετανία, παρασιωπούν τις συνεχείς παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Τουρκία, παραβλέπουν τόσο τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών όσο και τους κανονισμούς της ίδιας της Ενωμένης Ευρώπης και υπονομεύουν συστηματικά την Κυπριακή Δημοκρατία.

Ο διάλογος μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, παρόλο ότι συνεχίστηκε, μέχρι σήμερα δεν σημείωσε καμιά πρόοδο, επειδή ο τουρκοκύπριος συνομιλητής είναι ένα απλό φερέφωνο της Άγκυρας χωρίς

δική του θέληση, γι' αυτό, αντί να συνομιλεί με στόχο την υλοποίηση των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών για ένα ενιαίο κράτος, στο οποίο οι δυο κοινότητες θα έχουν πλήρη αυτονομία, υποστηρίζει, κατ' εντολή της Τουρκίας, τη δημιουργία δύο κρατών. Επιδίωξη του Τουρκοκύπριου συνομιλητή είναι η αποτυχία των διμερών συνομιλιών και η παραπομπή του κυπριακού σε πολυμερή διάσκεψη, με την οποία η Τουρκία επιδιώκει να υποβαθμίσει την Κυπριακή Δημοκρατία σε κοινότητα, να αναβαθμίσει την τουρκοκυπριακή κοινότητα σε κράτος και να καταστήσει το κυπριακό ένα περιφερειακό πρόβλημα με την ίδια να έχει πρωτεύοντα λόγο.

Οι σχεδιασμοί αυτοί της Τουρκίας έχουν εν μέρει αποτύχει λόγω της εμμονής της ελληνοκυπριακής πλευράς στις δικαιοδικές συνομιλίες, αλλά και των νέων δεδομένων που επηρεάζουν σήμερα το κυπριακό, όπως είναι η ανεύρεση φυσικού αερίου στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της Κύπρου, η προσδοκώμενη αλλαγή των γεωπολιτικών συμμαχιών καθώς και η νέα σημασία που αναμένεται να αποκτήσει η Κύπρος στη διεθνή οικονομική ζωή. Σε αντιπερισπασμό η Τουρκία άρχισε να προωθεί ένα δεύτερο σχέδιο, που αποβλέπει στην ανεξαρτητοποίηση του τουρκοκυπριακού κράτους. Με αφορμή την ανάληψη από την Κυπριακή Δημοκρατία την 1η Ιουλίου 2012 της προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου η

Τουρκία, εκτός από τις συνεχείς απειλές κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις παρενοχλήσεις του εναέριου και θαλάσσιου χώρου της, άρχισε ληστρικές έρευνες για την ανακάλυψη πετρελαίου στο κατεχόμενο χωρίο Σύγκραση, προανήγγειλε παράνομες διατρήσεις στην κυπριακή και την ελληνική θαλάσσια αποκλειστική ζώνη και καταβάλλει προσπάθειες για την αναγνώριση από τον Ισλαμικό Οργανισμό Συνεργασίας της υπό τον έλεγχό της περιοχής της Κύπρου σε ανεξάρτητο έδαφος.

Παρόλο που η αναγνώριση του τουρκοκυπριακού κράτους αποτελεί παράφορη παραβίαση των αποφάσεων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δυστυχώς ούτε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ούτε η καταρρέουσα από τα δικά της λάθη και τις δικές της παραλείψεις Ενωμένη Ευρώπη δεν τολμούν να καταδικάσουν την Τουρκία και να αντιμετωπίσουν το κυπριακό πρόβλημα στις ορθές του διαστάσεις. Ως πρόβλημα εισβολής και κατοχής και ως ένα οικονομικό πρόβλημα διεθνούς δικαίου. Το κλειδί της λύσης του κυπριακού φαινομενικά μόνο βρίσκεται στην Άγκυρα, η οποία, δυστυχώς, αντιμετωπίζει σοβαρή κρίση ηγεσίας. Μόνο ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας κάλεσε στις Απριλίου 2012 τους Ρώσους υπηκόους να μην αγοράζουν περιουσίες στη Βόρεια Κύπρο, τονίζοντας ότι η Βόρεια Κύπρος είναι περι-

οχή της Κυπριακής Δημοκρατίας υπό τουρκική κατοχή.

Το κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής και τότε μόνο θα λυθεί, όταν τα τουρκικά στρατεύματα αποχωρήσουν από την Κύπρο και εφαρμοστούν τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Καμιά λύση δεν μπορεί να είναι βιώσιμη αν δεν είναι δίκαιη και καμιά λύση δεν μπορεί να είναι δίκαιη, αν δεν στηρίζεται στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών της διακίνησης, εγκατάστασης και νομής της περιουσίας, δικαιώματα που σήμερα παραβιάζονται και καταπατούνται ασύστολα από τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής.

Το κυπριακό πρόβλημα προσέλαβε πολύ ευρύτερες διαστάσεις από την ελευθερία της Κύπρου. Έγινε παγκόσμιο πρόβλημα και αποκάλυψε την ανικανότητα της διεθνούς πολιτικής ηγεσίας να μετατρέψει τις ωραίες διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία των λαών σε πράξη. Γι' αυτό κάθε προσπάθεια που γίνεται για την αποκατάσταση και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο, είναι και μια συμβολή για την επικράτηση της δικαιοσύνης και της ειρήνης σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Μέχρι τότε η Κύπρος και ολόκληρος ο ελληνισμός θα περιμένει, θα αγωνίζεται και θα ελπίζει.

ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΠΟΛΗ!

Δόξα και Βασίλισσα της Μεσογείου
ήταν η Σμύρνη, η ωραία πόλη!
Και το ωραιότερο ήταν της Ανατολής μαργαριτάρι!
- Ω Σμύρνη, ωραία πόλη! ...
Κληρονόμος πολυάριθμων ιστορικών αιώνων,
μπέρα ποιητών, αγίων και σοφών
ήταν η Σμύρνη, η ωραία πόλη...

Σιωπηλά και νεκρά είναι τα κωδωνοστάσια
της Σμύρνης, της Χριστιανικής πόλης.
Η μουσική εσίγησε και οι τραγουδιστές πεθάναν
της Σμύρνης, της ευτυχισμένης πόλης.
Και τα κορίτσια της, μαργαριτάρια της Μεσογείου,
φύγανε απ' τα μαρμάρινα παλάτια
της Σμύρνης, της μαγεύτρας πόλης.

Πέθανε και σαπίζει μπρος στην Πύλη της Ανατολής
η Σμύρνη, η δολοφονημένη πόλη!
Χαθήκαν οι τεχνίτες της κι οι δρόμοι ερημώσαν
-Ω Σμύρνη, δολοφονημένη πόλη! ...
Ορφάνεψαν τα παιδιά της και χήρεψαν οι γυναίκες
ενώ χοροπηδούν κάτω από τις πέτρες της
τα βρωμερά ποντίκια!
-Ω Σμύρνη, δολοφονημένη πόλη! ...

Με φωτοστέφανο στεφάνωσαν το Δεσπότη της
εκεί... στη Σμύρνη, τη μαρτυρική πόλη
ενώ η μακρυά λευκή του κόμη ήταν αιματοβαμμένη
-Ω Σμύρνη, μαρτυρική πόλη! ...

Κι έτσι διατήρησε τη χριστιανική της πίστη
απ' τον Πολύκαρπο έως τον Άγιο Χρυσόστομο
η Σμύρνη, η ανθοστολίστη πόλη

George Horton,
γενικού προξένου των ΗΠΑ στη Σμύρνη
(Μετάφραση Σταύρου Κουκουτσάκη)

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

του Πέτρου Χάρη †

Ένα μεγάλο θέμα, που πάντα είχε μέγεθος, αλλά στους δύσκολους και μεταβατικούς χρόνους που ζούμε έγινε ένα από τα κύρια προβλήματα του καιρού μας, τουλάχιστον για τους πνευματικούς ανθρώπους που έχουν συνείδηση της ευθύνης τους: Ποια είναι η αποστολή του πνεύματος, ειδικότερα της λογοτεχνίας -για να περιοριστώ στην αρμοδιότητά μου-, όταν όλα ανατοποθετούνται και όταν πολλές από τις ηθικές και καλλιτεχνικές αξίες εκμηδενίζονται μέσα σε μια γενική και ασυγκράτητη εικονοκλαστική διάθεση; Και ποια μπορεί να είναι η προσφορά της λογοτεχνίας, με προϋπόθεση πάντα ότι κι αυτή ανήκει στα πνευματικά λειτουργήματα που μοιράζονται την ευθύνη για την πορεία του ανθρώπου και του κόσμου; Ερωτήματα που μας καλούν σε διπλή έρευνα, του κόσμου που φαίνεται, του ορατού κόσμου που είναι γύρω μας, και των κρυφών δυνάμεων που κυβερνούν τη ζωή μας. Ερωτήματα αμείλικτα. Θα προσπαθήσω να απαντήσω και στα δύο.

Η αποστολή και τα συστατικά της λογοτεχνίας, με προϋπόθεση πάντα ότι κι αυτή ανήκει στα πνευματικά ενδιαφέροντα ορισμένου ανθρώπου και μένουν πάντα έξω κι απάνω από τους εύκολους ορισμούς και περιορισμούς. Όλες οι εποχές, και οι αρ-

χαίοι χρόνοι και οι μέσοι χρόνοι και οι νεότεροι, επροσπάθησαν να συλλάβουν το νόημα του λογοτεχνήματος, και όταν ερευνούσαν με τη διάθεση του φιλοσόφου που έχει ολόκληρο κλάδο της επιστήμης του, -την αισθητική-, για τη μελέτη του καλλιτεχνικού φαινομένου, και όταν εστένευαν την αποστολή της λογοτεχνίας για να την εντάξουν στα μέσα επιβολής ενός κοινωνικού συστήματος, και όταν εξακτίζαν μίμηση ή παιχνίδι το λογοτεχνικό έργο, -και οι χαρακτηρισμοί αυτοί μάς έρχονται από τη Σωκρατική σχολή και εξηγούνται και υποστηρίζονται και από πολύ νεότερους αισθητικούς με αυστηρή επιστημονική συνείδηση -, και όταν έβλεπαν μέσα σ' αυτό το παιχνίδι μιαν από τις πρώτες ψυχικές ανάγκες του ανθρώπου. Φυσικά, δεν πρόκειται να κάνουμε σύνοψη των αισθητικών θεωριών. Αλλά το γεγονός ότι η λογοτεχνία, και γενικότερα η τέχνη, όχι μόνο αντέχει στην έρευνα, αλλά και προκαλεί την έρευνα και της προσφέρει την ευκαιρία να κάνει σπουδαίες κάποτε αποκαλύψεις στο χώρο του ψυχικού μας κόσμου, είναι αρκετό για να μας πείσει ότι η καλλιτεχνική δημιουργία αποτελεί δύναμη πολύ αισθητή και πολύ αξιόλογη, που παίζει ρόλο, αποφασιστικό κάποτε ρόλο, στη διαμόρφωση των βασικών αιτημάτων κάθε εποχής. Σε μεγά-

λες μάλιστα εποχές όπως η δική μας, -κι ας μην μας μένει καμιά αμφιβολία ότι βασανιζόμαστε από την αγωνία και τους πόνους ενός τοκετού που θα δώσει μια νέα ανθρωπότητα και θα φέρει αλλοιώσεις πολύ ριζικότερες από εκείνες που ήρθαν με την Αναγέννηση-, σε κρίσιμες, αν θέλετε, περιόδους σαν τη μεταπολεμική περίοδο που την ζούμε τώρα δύο ή τρεις γενεές μέσα σε κρυφή ή σε φανερή σύγκρουση, η αποστολή αλλά και η ευθύνη της λογοτεχνίας είναι ακόμα πιο μεγάλη και η προσδοκία από την προσφορά της γίνεται αίτημα επιτακτικό. Σε τελευταίο καταμερισμό υποχρεώσεων και ευθυνών, η λογοτεχνία υψώνεται σε ακραία μορφή παιδείας. Και στην υψηλή αυτή θέση την καλεί, όπως και όλες τις άλλες πνευματικές δυνάμεις, η πρώτη και δραματική ανάγκη των ημερών μας: η αναζήτηση τρόπου συνεργασίας πνευματικού και μηχανικού πολιτισμού που θα δώσει την απαραίτητη εξισορρόπηση και την ευτυχία, κάποιαν έστω ευτυχία, στο σημερινό άνθρωπο, ό,τι ακριβώς του λείπει, παρ' όλα τα αγαθά που συσσωρεύονται στις καταναλωτικές κοινωνίες μας και παρ' όλα τα κατορθώματα της επιστήμης. Στην αναζήτηση αυτή, στην προσπάθεια για την τόσο απαραίτητη συνεργασία πνευματικού και μηχανικού πολιτισμού, η πολιτεία και η παιδεία της δε θα μπορέσουν να έχουν καλύτερο σύμμαχο από τη λογοτεχνία, από την Τέχνη, από το παιχνίδι αυτό, όπως την θέλουν πολλοί, που, ωστόσο, έχει τόσο δύναμη

και τόσο επίδραση. Έτσι φτάνουμε στην παιδευτική αξία της λογοτεχνίας. Άλλωστε μόνο αυτή η λογοτεχνία, η λογοτεχνία που επιτελεί την υψηλότερη διαπαιδαγώγηση, μόνο αυτή μπορεί να σταθεί πλάι στα κρίσιμα γεγονότα του καιρού μας και να κερδίσει το σεβασμό. Και μόνο αυτή η λογοτεχνία έχει το δικαίωμα να πει ότι είναι αληθινό πνευματικό λειπούργημα. Αλλά και κάτι περισσότερο: ότι είναι μια πολύτιμη μαρτυρία, που δεν ξέρω αν έχουμε εκτιμήσει σωστά την αξία της.

Εδώ πρέπει να επιμείνουμε, γιατί εδώ ακριβώς έχουμε τον ευρύτερο προορισμό της λογοτεχνίας, έναν προορισμό πολύ σπουδαιότερο από την αισθητική χαρά, που κι αυτή δεν είναι από τις μικρότερες υπηρεσίες στον άνθρωπο, και πολύ σημαντικότερο, αφού την τοποθετεί πλάι στην επιστήμη και της εξασφαλίζει ισοτιμία, αν όχι και υπεροχή, όπως πιστεύουν και υποστηρίζουν αρχαίοι και νεότεροι αισθητικοί. Η λογοτεχνία, και η μεγάλη και η μικρή, και η πλούσια και η ισχνή, και η εθνική και η διεθνική, -και θα δούμε τις διαφορές και τις ομοιοτητες-, επειδή είναι η ακριβέστερη μαρτυρία, γίνεται και η πληρέστερη ιστορία. Τούτο είναι λόγος βαρύς. Μόλις όμως μελετήσουμε τα αξιόλογα λογοτεχνικά κείμενα κάθε εποχής, βλέπουμε ότι δεν είναι μόνο βαρύς αλλά και δίκαιος ο λόγος. Πολλοί δίνουν, σε κάθε εποχή, τη μαρτυρία τους: από τις πνευματικές ως τις θετικές επιστήμες και από την πολιτική ως τη στατιστι-

κή, αλλά δε νομίζω ότι μπορεί να συγκριθεί με καμιάν άλλη μαρτυρία εκείνη που έρχεται ολόγισια από την καρδιά και που μερικοί πιστεύουν ότι είναι η φωνή του Θεού κι άλλοι η καθαρή ομολογία των συνειδήσεων. Το θέμα της αληθινής μαρτυρίας, ιδίως στην ταραγμένη εποχή μας που η αλήθεια κάνει σκληρότατον αγώνα ανάμεσα στην προπαγάνδα και τη βία κάθε μορφής, είναι πρόβλημα ηθικό και ιδεολογικό, που μεγαλώνει τη σύγχυση και πολλαπλασιάζει την αγωνία. Ποιον να πιστέψουμε και σε ποιες πληροφορίες να βασιστούμε περισσότερο; Πού είναι η αληθινή πραγματικότητα και πού μόνο η απατηλή της επιφάνεια; Επίσημα χείλη, χείλη ηγετών κρατών και λαών, την αλλοιώνουν σύμφωνα με τη σκοπιμότητα που υπηρετούν. Έτσι, το χρονικό της εποχής δε μένει παρά η λογοτεχνία να το δίνει με τις σελίδες της, τις αδέσμευτες σελίδες της, που είναι όλη η αλήθεια, αφού κλείνουν, σε τελευταία ανάλυση, την εξομολόγηση ενός ατόμου για λογαριασμό χιλιάδων, κάποτε και εκατομμυρίων ανθρώπων, και προβάλλει ακόμη η λογοτεχνία μια παρηρσία, που μπορεί να αντιμετωπίσει οποιονδήποτε κριτή, ακόμα και τον υπέρτατο Κριτή. Τούτο και μόνο το στοιχείο της μαρτυρίας αν σωστά το εκτιμήσουμε, τον εξομολογητικό χαρακτήρα της λογοτεχνικής μαρτυρίας αν συλλάβουμε, θα προχωρήσουμε εκεί που πρέπει, για να δούμε καθαρότερα τις υπηρεσίες που οφείλει κι έχει τον τρόπο να προσφέρει ο ποι-

ητής κι ο πεζογράφος, ο λογοτέχνης που έχει талант αλλά και συνείδηση της ευθύνης του (...).

Ο άνθρωπος, αν είναι να γίνει αληθινά άνθρωπος, θα το κατορθώσει πρώτα μέσα στη μικρή πατρίδα, με τη δυνατή συγκίνηση, που είναι πολύ πιο μεγάλη στο στενό χώρο και κοντά στις εθνικές του ρίζες, κάτω από ένα βουνό, που όλους τους άλλους τους απειλεί, εμάς όμως μας καλεί να το περπατήσουμε και να χαρούμε τη δροσιά του, ή μπροστά σε μια θάλασσα, που μόνο σ' εμάς έχει ανοίξει την αγκαλιά της και μόνο μ' εμάς έχει κάμει όλα της τα παιχνίδια. Κι αυτή τη μαρτυρία δίνουν τα περισσότερα και τα αξιολογότερα λογοτεχνικά κείμενα του καιρού μας και μ' αυτήν διαμορφώνονται σε εθνικές λογοτεχνίες όχι μισαλλόδοξες, όχι σωβινιστικές, έντονα όμως χρωματισμένες από την εποχή τους κι από το χώρο που περιγράφουν. Προβάλλουν ακόμα τα σημερινά λογοτεχνικά κείμενα τη βαθύτερη πρόθεση, την ψυχική ανάγκη του αληθινού πνευματικού ανθρώπου, που ξέρει ότι χρέος του είναι ο αγώνας για την ελευθερία των συνειδήσεων. Και η αγωνιστική αυτή διάθεση, γνώρισμα επίσης από τα πρώτα κάθε λογοτεχνίας, δεν αλλοιώνει τον εθνικό χαρακτήρα της λογοτεχνίας της εποχής μας. Κάθε άλλο μάλιστα: Τον τონώνει, υψώνει κάθε τοπική λογοτεχνία σε ανώτερο επίπεδο, την αποδεσμεύει από μικρές σκοπιμότητες και την κάνει εθνική και μαζί διεθνική, δη-

λαδή καθαρή λογοτεχνία, όχι κήρυγμα, όχι προπαγάνδα, αλλά φίλη φωνή που πλησιάζει τον άνθρωπο και θέλει να του παρασταθεί στον τραχύτερο από τους αγώνες του, που γίνεται μακριά κι απάνω από κοινωνίες, από θεωρίες κι από οικονομικά ή άλλα συστήματα, στον αγώνα του με τη Μοίρα, τον πανάρχαιον αυτόν αγώνα, ίδιον σε κάθε εποχή και πάντα αδυσώπητον. Αυτή η φίλη φωνή, που κλείνει και τη συνείδηση του έθνους και την αγάπη και τον πόνο για τον άνθρωπο, είναι η πιο αληθινή λογοτεχνία, η μόνη αληθινή λογοτεχνία. Αυτή άλλωστε η εικόνα του αγωνιζομένου ανθρώπου, σε θαυμαστή λογοτεχνική αρτιότητα, έρχεται από πολύ ψηλά κι από πολύ μακριά: από τον Αισχύλο κι από τον «Προμηθέα» του, τον δεσμώτη αλλά και όρθιο και αγέρωχο μπροστά στη Μοίρα και στη Βία. Κάτω απ' αυτή τη Μοίρα, ας έχει ο άνθρωπος, δεσμώτης ή όχι, ας έχει κάπου να καταφύγει, ας έχει τουλάχιστον τη φωνή της αληθινής λογοτεχνίας, που ο καλός της λόγος, ο παρηγορητικός στην ευρύτατη έννοια, είναι ο πλατύτερος προορισμός της και η ουσιαστικότερη προσφορά της. Ο λογοτέχνης που έχει πλήρη συνείδηση της ευθύνης του και δεν εκβιάζει την ευαισθησία του, αυτό το θαυμάσιο και πολύτιμο εφόδιό του, δεν καυχαιολογεί, δεν υπόσχεται τόσο μεγάλα και σπουδαία. Περιορίζεται σε μια ταπεινή προσπάθεια: Να πάει πολύ κοντά στον άνθρωπο. Τούτο φαίνεται, μα δεν εί-

ναι εύκολο, δεν είναι καθόλου εύκολο. Είναι ένα αθόρυβο κατόρθωμα. Κι όταν ο λογοτέχνης φτάσει σ' αυτό το κατόρθωμα, αρχίζει μια πορεία με τον αναγνώστη, που είναι η αναζήτηση του βαθύτερου μυστικού της ζωής. Η αναζήτηση αυτή, είτε με την παιδιά των αρχαίων φιλοσόφων γίνεται, δηλαδή με το διασκεδαστικό στοιχείο σε υψηλή ποιότητα, είτε μαρτυρία ή και διαμαρτυρία είναι, μας μεταφέρει εκεί που μπορούμε ελεύθερα ν' αναπνεύσουμε, αλαφρώνει την ψυχή από τα σκοτεινά πάθη, μας χαρίζει ευτυχία, κάποιαν έστω ευτυχία, γιατί περνάει στη σκέψη μας μια πολυσήμαντη βεβαιότητα: ότι όλα αρχίζουν από μας και όλα πάλι σε μας γυρίζουν. Μας λέει, σε τελευταία ανάλυση, ο λογοτέχνης ότι ο άνθρωπος και ελάχιστος είναι και μέγας. Κι εδώ βρίσκεται η βαθύτερη, η παιδευτική αξία της λογοτεχνίας: η σωστή τοποθέτησή μας στη ζωή που μας διδάσκει και η ορθή αποτίμηση των βασικών και αιώνιων στοιχείων της. Κι όλ' αυτά είναι προσφορά όχι στους λίγους, όχι μόνο σε όσους έχουν μόρφωση ή ειδική προετοιμασία, αλλά στο σύνολο, σε κάθε κοινωνία, στον άνθρωπο, σε κάθε άνθρωπο.

Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Κείμενο

Ἡ αναστάσεως ἡμέρα καί ἡ ἀρχή δεξιὰ καί λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καί ἀλλήλους περιπνύμεθα. εἰπῶμεν, ἀδελφοί, καί τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μή ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποικόσιν ἢ πεπονθόσι. συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει. δώμεν συγγνώμην ἀλλήλοις... Χθές συνεσταυρούμεν Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι. χθές συνενεκρούμεν, συζωοποιούμεαι σήμερον. χθές συνεθαπτόμεν, σήμερον συνεγειρόμαι... Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καί Χριστός ὡς ἡμεῖς. γενώμεθα θεοί δι' αὐτόν, ἐπειδὴ κακεῖνος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος. Προσέλαβε τό χεῖρον, ἵνα δῶ τό βέλτιον. ἐπώχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν. κατήλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν. ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν. ἡττήσθη, ἵνα δοξάσῃ. ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ. ἀνῆλθεν, ἵν' ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας πώματι".

Μετάφραση

Σ ἡμέρα εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Ἀνάστασης καὶ ἡ ἐναρξὴ τῆς εἶναι κατὰλληλη γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ἀκτινοβόλα λαμπρὴ χάρη τῆς πανηγύρεως καὶ νὰ ἀγκαλιάσουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἀς προσφωνήσουμε, ὡς ἀδελφία, ἀκόμα καὶ ἐκείνους ποὺ μας μισοῦν. Μάλιστα, περισσότερο ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἀγάπη ἔχουν κάνει ἢ ἔχουν πάθει κάτι. Ἀς δώσουμε γιὰ ὅλα ἀφεση, χάρη τῆς Ἀναστάσεως. Ἀς δώσουμε συγγνώμην ὁ ἕνας στὸν ἄλλον... Χθες υπέμεινα σταυρό μαζί με τὸν Χριστό. Σήμερα δοξάζομαι μαζί Του. Χθες υπέμεινα νέκρωση μαζί Του. Σήμερα ζωοποιούμαι με Αὐτόν. Χθες υπέμεινα ἐνταφιασμό. Σήμερα ἀνασταίνομαι μαζί με Αὐτόν... Ἀς γίνουμε ὅπως ὁ Χριστός, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστός ἐγίνε ὅπως καὶ ἐμεῖς. Ἀς γίνουμε θεοί με τὴ χάρη Του, ἀφοῦ καὶ Εκείνος ἐγίνε ἄνθρωπος πρὸς χάρη μας. Δέχτηκε τὸ χειρότερο γιὰ νὰ μας δώσει τὸ καλύτερο. ἐγίνε φτωχός γιὰ νὰ γίνουμε ἐμεῖς πλούσιοι με τὴν δική Του πτωχεία. Ἐλαβε τοῦ δούλου τὴ μορφὴ, γιὰ νὰ λάβουμε ἐμεῖς ἀπὸ Αὐτόν τὴν ἐλευθερία. Κατέβηκε στὴ γῆ γιὰ νὰ υψωθούμε καὶ ἐμεῖς στὸν οὐρανό. Υπέστη πειρασμούς γιὰ νὰ νικήσουμε. Υπέστη προσβολές γιὰ νὰ μας δοξάσει. Πέθανε γιὰ νὰ μας σώσει. Ἀνέβηκε στους οὐρανοὺς γιὰ νὰ σύρει καὶ μας κοντά Του, ποὺ εἴμαστε πεσμένοι κάτω ἀπὸ τὴν πώση ἐνεκα τῆς ἀμαρτίας.

(Patrologia Graeca, Migne 35,
στίχ. 396- 400).

ΑΙΣΧΥΛΟΣ - ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Από τούς τραγικούς ό Αίσχύλος σπὴν τραγωδία του «Προμηθεύς δεσμώτης» αναφέρει πολύ αξιοπρόσεκτα σημεία, πού ἔχουν χαρακτηριστεί ὡς μεσσιακά - προφητικά κυρίως ἀπό τούς χριστιανούς σχολιαστές σχετικά μέ τήν θαυματουργική ἐνανθρώπηση, τό Πάθος καί τή λυτρωτική θυσία τοῦ Κυρίου. Σταχυολογοῦμε τά ἀκόλουθα.

Ὁ Προμηθέας, ἐπειδή ἐπαναστάτησε κατά τῆς κυριαρχίας τοῦ Διός, ὀφείλει «δοῦναι δίκην» (στίχ. 9-10). τοιοιτοτρόπως καταδικάζεται σπὴν τιμωρίαν τῆς «προσπασσαλεύσεως», παλουκώσεως σέ βράχο τοῦ Καυκάσου. Ἀπό αὐτή τή θέση ὁ Προμηθέας ἐκφράζει τήν ἐλπίδα, ὅτι θά συγχωρηθῇ ἀπό τόν Θεόν καί ἐν συνεχείᾳ προλέγει, ὅτι ὁ λυτρωτής του θά εἶναι τό παιδί πού θά γεννηθῇ ἀπό τήν παρθένον Ἰώ καί ἀπό τόν Θεόν. Θά εἶναι υἱός Θεοῦ καί υἱός Παρθένου, δηλαδή θεάνθρωπος. Αὐτός θά καταλύσῃ τό κράτος τῶν παλαιῶν θεῶν καί θά ἀφανίσῃ αὐτούς καί τή δύναμή τους (908 ἐξ., 920 ἐξ.). Ὁ Ἑρμῆς ὁμῶς προλέγει στόν Προμηθέα, ὅτι δέν πρέπει νά περιμένη σύντομα τό τέλος τῶν κακῶν καί τῶν συμφορῶν του πρὶν παρουσιασθῇ ἓνας Θεός, ὁ ὁποῖος θά τόν διαδεχθῇ εἰς τό μαρτύριον καί ὁ ὁποῖος μέ τή θέλησή του θά κατεβῇ στόν σκοτεινόν Ἄδην καί στά zoφepά βάθη τοῦ Ταρτάρου, γενόμενος ἐξίλα-

στήριον θῦμα πρὸς λύτρωσιν τοῦ ἐνεκα τῆς ἁμαρτίας δεσμώτου ἀνθρώπου. Ἄς προσέξουμε καί τό ἀρχαῖον κείμενον μέ τήν ἐνάργεία του:

«Τοιοῦδε μόχθου τέρμα
 μή τι προσδόκα,
 πρὶν ἂν θεῶν τις διάδοχος
 τῶν σῶν πόνων φανῇ,
 θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολεῖν
 Ἄιδην κνεφαῖα τ' ἀμφί Ταρτάρου
 βάθην.» (στίχ. 1026 ἐξ.)

Ἐδῶ ἀρκεῖ μιά ἀπλή παραβολή αὐτῆς τῆς προρρήσεως τοῦ Αἰσχύλου πρὸς τό 53ον κεφάλαιον τοῦ προφ. Ἡσαΐου, ἡ ὁποία καταπληκτικά προεξαγγέλλει τή θαυμαστή λύτρωση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπό τόν Θεάνθρωπο Λυτρωτή.

Αὐτή ἡ ἐντονὴ θεανθρωπικὴ προσδοκία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων προβάλλει ἀκόμη πιό καθαρά στόν σοφὸ Σωκράτη. Σύμφωνα μέ τήν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους, ἡ προσεχὴς κάθοδος τοῦ Θεοῦ μέ ἀνθρώπινη μορφή εἶναι τόσον ἀναγκαία, πού πρέπει ἀνεπιφύλακτα νά ἀναμένεται. Αὐτή ἡ βεβαιότητα μαρτυρεῖ τήν ἀσίγητη νοσταλγία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γιά τόν ἀναμενόμενο Λυτρωτή ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο.

Ἔτσι, σπὴν ἀπολογία του ὁ Σωκράτης παρουσιάζεται νά λέγῃ πρὸς τούς δικαστάς (Πλάτωνος, Ἀπολογία Σωκράτους 18, 31Α): «...τόν λοιπόν βίον

καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, εἰ μή τινα ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψει κηδόμενος ὑμῶν», δηλ. Κατόπιν θά περνούσατε τὴν ὑπόλοιπὴν ζωὴ σας κοιμισμένοι, ἐκτός καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἐνδιαφερόταν νὰ σᾶς ἔστελνε κάποιον ἄλλον. Ἄν καὶ αὐτός ὁ προσδοκώμενος θεόπεμπτος, πού θά φέρει σὸν κόσμον περίοδον ἀφυπνίσεως θά εἶναι δικαιότατος, ὁμῶς θά θεωρηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἄδικος καὶ θά ὑποστῇ ταπεινώσεις, ἐξευτελισμούς καὶ μαρτυρὶκὸν θάνατον μέ ἀνασκολοπισμόν, δηλαδή μέ καθήλωση σέ πάσσαλο.

Ιδοὺ κατὰ λέξιν τό χωρίον τοῦ Πλάτωνα, πού θυμίζει τὴν παραστατικὴ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου (κεφ. 40 ἐξ. καὶ 53, 2-6) περὶ τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ πάθους Του: «γυμνωτέος δὴ πάντων πλήν δικαιοσύνης... μηδὲν γὰρ ἀδικῶν, δόξαν ἐχέτω τὴν μεγίστην ἀδικίας, ἵνα ἢ βεβασανισμένος εἰς δικαιοσύνην... ἀλλ' ἴτω ἀμετάστατος ἄχρι θανάτου, δοκῶν μὲν εἶναι ἄδικος διὰ βίου, ὦν δὲ δίκαιος... Οὕτω διακείμενος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδησεται... τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν ἀνασκινδυλευθήσεται» (Πλάτωνος, Πολιτεία Β' IV-V 361C-362A). Δηλ. ὁ Δίκαιος θά γυμνωθῇ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν θά μπορέσει ν' ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτόν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐνῶ θά εἶναι ἀθῶος, χωρὶς ποτέ νά ἔχει ἀδικήσει κανέναν, ἐν τούτοις θά δυσφημισθῇ σάν νά εἶχε διαπράξει τὴν μεγίστην ἀδικίαν. Θά δικασθῇ, θά μαρτυρηθῇ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὥσπότεο θά παραμείνῃ μέχρι θανάτου ἀ μ ε τ ἄ σ τ α τ ο ς. Θά παραμείνῃ σάν ἀμετα-

κίνητος βράχος σέ μαινομένην θάλασσα. Θά βασανισθῇ πολὺ. Θά μαστιγωθῇ καὶ θά τελειώσῃ τὴν ζωὴν του μέ θάνατον φρικτόν. Ἐπὶ λέξει «ἀνασκινδυλευθήσεται», δηλαδή θά ἀνασκολοπισθῇ, θά σταυρωθῇ.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ Ἀπολογητὲς δέχτηκαν αὐτό τό χωρίο ὡς καθαρὰ μεσσιακόν. Νά ποίος ἀκριβῶς εἶναι ὁ ἐρμηνευτικὸς τους σχολιασμός: «Τί δέ; οὐκὶ παραπλήσια τῇ λεγούσῃ Γραφῇ: Ἄρωμεν ἄφ' ἡμῶν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν. (Ὑπονοεῖται ἡ χριστολογικὴ περικοπὴ Σοφ. Σολ. 2,12 ἐξ. «ἐνεδρεύσωμεν δέ τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας ἡμῶν. ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν θεοῦ καὶ παῖδα κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει. ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν. βαρὺς ἐστὶν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος... ἀλαζονεύεται πατέρα θεόν... ὑβρεῖ καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν... θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν...».) Ὁ Πλάτων, μονονουχὶ προφητεύων τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Πολιτείας ᾧδε φησὶν: Οὕτω δέ διακείμενος ὁ δίκαιος, μαστιγωθήσεται. στρεβλωθήσεται, δεθήσεται. ἐκκοπήσεται τῷ ὀφθαλμῷ. τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν, ἀνασκινδυλευθήσεται (σταυρώνεται)».

(Ἀπὸ τό ἔργο «Ἡ ἱστορία τῆς Ἑποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης»,
Λεωνίδα Φιλιππίδου, σελ. 789-791,
Ἀθήνα, 1958).

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΔΑΣΚΑΛΩΝ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Η Ελληνική Κυβέρνηση με κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Παιδείας έχει προσλάβει, δυστυχώς, πολλούς δασκάλους της ισλαμικής θρησκείας με εννεάμηνες συμβάσεις.

Η μισθοδοσία τους, σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, θα επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό με 1.130.000 ευρώ. Είναι λίγα; Είναι καλά; Είναι σύμφωνα με τη γνώμη των Ελλήνων αυτά που αποφασίζει η Κυβέρνηση με αυτές τις μεγαλάντρους επιδοτήσεις σε περίοδο μάλιστα φτώχειας και πείνας και στέρξης του ελληνικού λαού;

Για του χρόνου πληροφορούμεθα ότι προβλέπεται και νέα πρόσληψη 240 ιεροδιδασκάλων Μουσουλμάνων, με ετήσιο κόστος του Κρατικού Προϋπολογισμού 3.500.000 ευρώ! Για την ελληνική παιδεία και για τους καθηγητές και δασκάλους με ποιο τρόπο συμπεριφέρεται σήμερα και με τι είδους παροχές αμείβει σήμερα το Κράτος, τους πνευματικούς τροφοδότες της νέας γενιάς;

«ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΙΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ»

Με τη σφραγίδα του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ορίστηκαν στις 17 Απριλίου οι πρώτοι Εισαγγελείς Διαφθοράς σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ο νέος θεσμός του Εισαγγελέα Διαφθοράς καθορίστηκε με πρόσφατο νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, προκειμένου να ανατεθούν σ' αυτόν όλες οι δικογραφίες που σχετίζονται με τη διασπάθιση του δημοσίου χρήματος. Μετά την απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου αναμένεται και η

αναγκαία έκδοση Προεδρικού Διατάγματος.

Σύμφωνα με τις νέες νομοθετικές διατάξεις, τα αδικήματα τα οποία θα εμπίπουν στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Διαφθοράς είναι εκείνα που θα διαπράττουν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή επωφελούμενοι από την ιδιότητά τους, γενικοί και ειδικοί γραμματείς υπουργείων, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου κ.τ.λ. (βλ. εφ. «Δημοκρατία» 18.4.13) Εξ αφορμής του νέου θεσμού ο έντιμος Έλληνας πολίτης με πικρία και θλίψη ατενίζει τόσο το παρόν όσο και το μέλλον της χώρας μας. Είναι κατάντημα το ότι φθάσαμε στο σημείο να θεσπίζει η ελληνική πολιτεία νόμους και διατάξεις που αφορούν άμεσα τον έλεγχο της ακεραιότητας των δημοσίων λειτουργών της. Δηλαδή εκείνων στους οποίους ανατίθεται η εφαρμογή της τηρήσεως των νόμων του Κράτους από τους πολίτες.

ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ Ο ΜΕΙΖΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Η Μεγάλη Επανάσταση του 1821 και η ίδρυση του Ελληνικού Κράτους αποτελούν κορυφαία εκδήλωση στην Ιστορία του Ελληνισμού. Με την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους άρχισε η Πνευματική Αναγέννηση του 16ου αιώνα συμβάλλοντας στη συγκρότηση εθνικής συνείδησης και τη μόρφωση των Νεοελλήνων.

Η Μεγάλη Ιδέα είχε κάνει την εμφάνισή της πριν από την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας και γαλούχησε τους Έλληνες με την ιδέα της ιστορικής συνέχειας του Ελληνισμού και την απελευθέρωση εδαφών κατοικουμένων, επί το πλείστον, από Έλληνες. Αποτελούσε, έκτοτε,

τον κύριο κορμό της εθνικής ιδεολογίας έως την Μικρασιατική Εκστρατεία.

Η Μεγάλη Ιδέα ήταν η κινητήρια δύναμη του Έθνους, που διαπερνούσε και κινητοποιούσε το σύνολο του Ελληνισμού από τα Βαλκάνια έως τα βάθη της Ανατολής και από τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο έως την Μέση Ανατολή.

Είχε παραμείνει μια ιδέα και δεν είχε μετατραπεί ποτέ σε εθνικό σχέδιο με κύριο στόχο την προστασία του Ελληνισμού.

Έτσι, φτάσαμε στην ανταλλαγή των πληθυσμών και την ολοκλήρωση της καταστροφής του Ελληνισμού της Θράκης, του Πόντου και της Ανατολής. Όλο αυτό το διάστημα, το ελληνικό κράτος παρέμενε θεατής στη συρρίκνωση του ελληνισμού, τακτική που ακολούθησε και τις επόμενες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Και όλα αυτά συμβαίνουν επειδή η Ελλάδα δεν είχε ποτέ εθνικό σχέδιο και στρατηγική για την προστασία του ελληνισμού και την παραμονή του στις πατροπαράδοτες εστίες του.

Απόδειξη αυτής της έλλειψης στρατηγικής απέναντι στο σεβασμό των εναπομεινάντων κομματιών του μείζονος ελληνισμού είναι και ο πρόσφατος Νόμος 4093/2012 με τον οποίο καταργείται το βοήθημα των 300 ευρώ για τους υπέργηρους Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, της Κριμαίας και της Ρωσίας. Βοήθημα μοναδικό, ως δείγμα στοργής. Ο νόμος αυτός που ψηφίστηκε πρόσφατα μοιάζει σαν συνέχεια της Γενοκτονίας. Πρέπει να σταματήσει αμέσως η καταστροφική πολιτική που ακολουθεί το κράτος μας απέναντι στον ελληνισμό της Βορείου Ηπείρου και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Το κράτος στα ελληνικά νιάτα που υπηρετούν ως στρατεύσιμοι τη

θτεία τους χορηγεί 10 περίπου ευρώ το μήνα. Δηλαδή, σχεδόν, τίποτε.

Όσοι, όμως, δηλώνουν αντιρρησίες συνείδησης - τέτοιοι είναι κατά το πλείστον οι Μάρτυρες του Ιεχωβά (Χιλιαστές) και ελάχιστοι άλλοι απάτριδες - κυρίως γιατί φοβούνται τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν στο στρατό, απολαμβάνουν μηνιαίο μισθό 250 ευρώ.

Τα χρήματα που πληρώνει ο ελληνικός λαός για όσους αρνούνται να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους θτεία, τους χορηγούνται για διαμονή και φαγητό πέρα και έξω από τις στρατιωτικές μονάδες. Είναι δηλαδή το αντίτιμο ίσο προς το ποσό που διατίθεται για τη σίτιση, την ενδυμασία, τη στέγαση κ.λπ. των εν ενεργεία οπλιτών. Η θτεία τους, βέβαια, - των αντιρρησιών συνείδησης - είναι μεγαλύτερη σε σχέση με των στρατευσίμων. Αλλά, η επιμήκυνση της θτείας εξυπηρετεί τους αντιρρησίες στο να προσηλυτίζουν εντέχνως οπαδούς των απόψεών τους. Με τον τρόπο τους σίγουρα υπόκεινται σε ένα αρκετά ευνοημένο καθεστώς, την ώρα που αρνούνται να υπηρετήσουν την πατρίδα τους. Ακόμη και οι συνθήκες «εργασίας» που απολαμβάνουν δουλεύοντας ωράριο δημοσίου υπαλλήλου είναι και αυτό αρκετό για να αντιληφθεί κανείς πόσο ευνοούνται όσοι εθελοντικά δεν θέλουν να υπηρετήσουν την πατρίδα.

Αλλά, από τη στιγμή που οι ίδιοι αρνούνται να υπηρετήσουν την πατρίδα τους, γιατί η Πολιτεία να τους προσφέρει προνόμια; Γιατί να απολαμβάνουν τέτοια προνομιακή μεταχείριση; Ποια λογική συμφωνεί να ευνοούνται περιπτώσεις από το κράτος, τη στιγμή που αρνούνται τις υπηρεσίες τους σ' αυτό; Νομίζουμε ότι πρέπει να αλλάξει το ταχύτερο δυνατό ο νόμος που, αντί να βοηθάει, μάλλον συμβάλλει στο να εκκολάπτονται Εφιάλτες της πατρίδας.

τον κύριο κορμό της εθνικής ιδεολογίας έως την Μικρασιατική Εκστρατεία.

Η Μεγάλη Ιδέα ήταν η κινητήρια δύναμη του Έθνους, που διαπερνούσε και κινητοποιούσε το σύνολο του Ελληνισμού από τα Βαλκάνια έως τα βάθη της Ανατολής και από τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο έως την Μέση Ανατολή.

Είχε παραμείνει μια ιδέα και δεν είχε μετατραπεί ποτέ σε εθνικό σχέδιο με κύριο στόχο την προστασία του Ελληνισμού.

Έτσι, φτάσαμε στην ανταλλαγή των πληθυσμών και την ολοκλήρωση της καταστροφής του Ελληνισμού της Θράκης, του Πόντου και της Ανατολής. Όλο αυτό το διάστημα, το ελλαδικό κράτος παρέμενε θεατής στη συρρίκνωση του ελληνισμού, τακτική που ακολούθησε και τις επόμενες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Και όλα αυτά συμβαίνουν επειδή η Ελλάδα δεν είχε ποτέ εθνικό σχέδιο και στρατηγική για την προστασία του ελληνισμού και την παραμονή του στις πατροπαράδοτες εστίες του.

Απόδειξη αυτής της έλλειψης στρατηγικής απέναντι στο σεβασμό των εναπομεινάντων κομματιών του μείζονος ελληνισμού είναι και ο πρόσφατος Νόμος 4093/2012 με τον οποίο καταργείται το βοήθημα των 300 ευρώ για τους υπέργηρους Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, της Κριμαίας και της Ρωσίας. Βοήθημα μοναδικό, ως δείγμα στοργής. Ο νόμος αυτός που ψηφίστηκε πρόσφατα μοιάζει σαν συνέχεια της Γενοκτονίας. Πρέπει να σταματήσει αμέσως η καταστροφική πολιτική που ακολουθεί το κράτος μας απέναντι στον ελληνισμό της Βορείου Ηπείρου και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Το κράτος στα ελληνικά νιάτα που υπηρετούν ως στρατεύσιμοι τη

θτεία τους χορηγεί 10 περίπου ευρώ το μήνα. Δηλαδή, σχεδόν, τίποτε.

Όσοι, όμως, δηλώνουν αντιρρησίες συνείδησης - τέτοιοι είναι κατά το πλείστον οι Μάρτυρες του Ιεχωβά (Χιλιαστές) και ελάχιστοι άλλοι απάτριδες - κυρίως γιατί φοβούνται τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν στο στρατό, απολαμβάνουν μηνιαίο μισθό 250 ευρώ.

Τα χρήματα που πληρώνει ο ελληνικός λαός για όσους αρνούνται να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους θτεία, τους χορηγούνται για διαμονή και φαγητό πέρα και έξω από τις στρατιωτικές μονάδες. Είναι δηλαδή το αντίτιμο ίσο προς το ποσό που διατίθεται για τη σίτιση, την ενδυμασία, τη στέγαση κ.λπ. των εν ενεργεία οπλιτών. Η θτεία τους, βέβαια, - των αντιρρησιών συνείδησης - είναι μεγαλύτερη σε σχέση με των στρατευσίμων. Αλλά, η επιμήκυνση της θτείας εξυπηρετεί τους αντιρρησίες στο να προσηλυτίζουν εντέχνως οπαδούς των απόψεών τους. Με τον τρόπο τους σίγουρα υπόκεινται σε ένα αρκετά ευνοημένο καθεστώς, την ώρα που αρνούνται να υπηρετήσουν την πατρίδα τους. Ακόμη και οι συνθήκες «εργασίας» που απολαμβάνουν δουλεύοντας ωράριο δημοσίου υπαλλήλου είναι και αυτό αρκετό για να αντιληφθεί κανείς πόσο ευνοούνται όσοι εθελοντικά δεν θέλουν να υπηρετήσουν την πατρίδα.

Αλλά, από τη στιγμή που οι ίδιοι αρνούνται να υπηρετήσουν την πατρίδα τους, γιατί η Πολιτεία να τους προσφέρει προνόμια; Γιατί να απολαμβάνουν τέτοια προνομιακή μεταχείριση; Ποια λογική συμφωνεί να ευνοούνται περιπτώσεις από το κράτος, τη στιγμή που αρνούνται τις υπηρεσίες τους σ' αυτό; Νομίζουμε ότι πρέπει να αλλάξει το ταχύτερο δυνατό ο νόμος που, αντί να βοηθάει, μάλλον συμβάλλει στο να εκκολάπτονται Εφιάλτες της πατρίδας.

εκπαιδευτήρια (ΣΤΟΝ ΙΣΘΜΟ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ) «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Εμπιστευθείτε το Σχολείο μας:

- Για το οικογενειακό περιβάλλον και την εξατομικευμένη φροντίδα κάθε παιδιού σε παιδαγωγικό και ακαδημαϊκό επίπεδο.
- Για να εξελιχθεί το παιδί σε μια συγκροτημένη και ολοκληρωμένη προσωπικότητα.
- Για την ποιότητα και το ήθος που χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά των μαθητών μας.
- Για το οργανωμένο και ασφαρές σχολικό περιβάλλον.
- Για τους αυστηρά επιλεγμένους εκπαιδευτικούς.
- Για την αποτελεσματικότητα στη μετάδοση, εμπέδωση και αφομοίωση της γνώσης.
- Για την αποτελεσματική μελέτη και την ενισχυτική διδασκαλία που καθιστά περιττή την εξωσχολική βοήθεια για την πλειοψηφία των μαθητών μας.

***Προσφέρουμε ολοκληρωμένο
και ποιοτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης για το παιδί,
στα πιο προσιτά δίδακτρα για το γονέα.***

τηλ.: 27410 - 29663 , Κιν: 6932 659820

fax: 27410 - 75727, e-mail: grammateia@apostolospavlos.gr

www.apostolospavlos.gr